

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

(ח) כמותו לג: ז"מ סא.
(ט) כמותו לג: ז"מ סא.
(י) כמותו לג: ז"מ סא.
(יא) כמותו לג: ז"מ סא.
(יב) כמותו לג: ז"מ סא.
(יג) כמותו לג: ז"מ סא.
(יד) כמותו לג: ז"מ סא.
(טו) כמותו לג: ז"מ סא.
(טז) כמותו לג: ז"מ סא.
(יז) כמותו לג: ז"מ סא.
(יח) כמותו לג: ז"מ סא.
(יט) כמותו לג: ז"מ סא.
(כ) כמותו לג: ז"מ סא.
(כא) כמותו לג: ז"מ סא.
(כב) כמותו לג: ז"מ סא.
(כג) כמותו לג: ז"מ סא.
(כד) כמותו לג: ז"מ סא.
(כה) כמותו לג: ז"מ סא.
(כו) כמותו לג: ז"מ סא.
(כז) כמותו לג: ז"מ סא.
(כח) כמותו לג: ז"מ סא.
(כט) כמותו לג: ז"מ סא.
(ל) כמותו לג: ז"מ סא.

גב וזבחה בשבת ואע"ג דלויכא
חיוב מיתה: גב שור הנסקף אע"ג
דלוקרי הגאה הוא חיוב ודמתי
למקמי עטמה: ובי שלח טועה ושלח
ממחייב בעטמוני ד' וז' והא קיימא
לן דלוקי שלוח לדבר עברה במסכת
קדושין (דף צ"ג): אין מכירה אלא בשנים
מוכר ולוקח: התם כי עבד איהו
דפטורה ליה לאו משום דלא מייחייב
אלא משום דקם ליה בדבריה מיתה:

ר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה כו.
דמשך דפסקין ר"מ ששעון פטור בשני
אלו: בשלמא ע"ז ושור הנסקף.
אסורי הגאה נינהו דלמך במסכת
ע"ז (דף נ"ד) אע"פ שאמרו השתמחו
לצמח חצירו לא אסרה עשה זה
מעשה אסורי: בשוגג יאכל אפי'
הוא עלמו ופליגי על ציוס: במזיד
לא יאכל צו ציוס והוא היין לחמרים
ואידי דתנא רישא דגדידה תנא נמי
סיפא דגדידה והכי אצנין לן לפרושי
הכלל שומטין: רבי יהודה אומר
בשוגג יאכל הוא בעטמוני למואלץ שבת
וצו ציוס לא הוא ולא חמרים ואידי
דעני למתאן סיפא דגדידה תנא
נמי גריסא דגדידה: במזיד לא יאכל.
הוא עולמית אצל חמרים אולמית:
דבר' יוחנן הסנדלר גרסינן יאכל:
יבול' אפי' בשוגג יאסר בצלילה:
במזיד אמרתי דך קודש הוא היכא
דשיין דין מיתה ולא בשוגג: מעשה
שבת דאורייתא אסורין בצלילה:
לחכי

הנהגות הב"ח

(א) תבול דיה בשלח
והי וי"ל דמזידא קמנן:

תורה אור השלם

(א) כי יגב איש שור או
שה וטבחו או יקרו
החשה בקר ושם
תחת השור ורבע
זאן תורת השלח:
(שמות כ"א, ט)

(ב) ושחטת את השבת
כי קדש הוא לכם
מחולליה מות יומת כי
כל העושה בה מלאכה
ונכרתה הנפש ההוא
מקרב עמיה:
(שמות כ"א, ט)

הנהגות וציונים

[א] ציל א סכרו וביא
(ב) כחבורת
[ב] ירבו נוסף ע"פ
המהרש"ל ועיין בהנהגות
והנרות שם: [ג] קוש
הוא היא קוש ויין
מעשיה כציל (גליות)
כיה כחבורת חולין,
ובחסי דיה היא:
[ד] ציל דפטרין,
יע"ז (גליות) ובחסי
דפטרין: [ה] יאכל'
(באה"מ): [ו] בדיקין
כחוב דריני והמפסידים
תקנו ע"פ הגמי שם
"דיכורי" אמנם גם כ"מ
צא ע"א תורה כב"מ
לצאת גורמים החס'
דינרי: [ז] ציל דלפני
(כ"ח) אדרבי מאיר
בברי (באה"מ): [ח] ציל
לפיתחיה (ובדיקין
לפיתחיה): [ט] שייך לעיבי
(גליות):

אפי' הכי כי יהיז לה חיל עליה דטלה אסור חתן הכא נמי
כ"י מלקוח איכא. משום לאו: ר' מאיר היא. במסכת מכות (ד'
ד) מעשים אלו כפלוני שחיב לחצרו מאחיס וזו ונמלאו וזמנין לוקין
ומשלמין שלא השם המציל ליה מכות מצילן ליה משלומין:

משום דקא יהיז לה הו חתן פי' כיון שצריך לתת לה ללאח ידי
שמים אפי' לא היה עומד בחצירה חשיב חתן ולא מתנה ה"ע
היא מכירה וכן משמע דהשוכר את הפועלים (ב"מ דף נ"א
וה"ס) דחייב לימן ללאח ידי שמים דלמך התם החוסס את הפרה
ודש זה לוקח ומשלם ד' קצים לפרה
וג' קצים לתמור ופרין והא קיימא
לן דלוקי לוקח ומשלם ושלח רצא
חתן אסרה תורה אפי' זא עמי רצא
וא"מ דבפרק בן סורר ומורה (פאה"מ)
דף ע"ב וס"ג) אמרינן רצא איגיט
ליה [ד"כ"ר] צמחמת אהדרינהו
ויהייה ולא קצלינו הואיל ופק
מפומיה דרצ דצמחי קנינהו ואם
היו חייבין ללאח ידי שמים אמאי לא
קצלינו וי"ל סהס לא היו מחזירים
אלא מאלו שמים שהיו שוכרים שחיבין
להחזיר מן הדין:

והא ק"ח דאין לוקח ומשלם
הכי נמי פריך אמתימין
דלוקי נערוה (כמותו דף לג: וס"ג)
ותימה דלוקח צקס משמע דמודו כולי
עלמא דאיכא ומשלם דליפין ממוילא
שס רע דמוכח ע"ק דמכות (דף ד'
וה"ס) דהו גמרינן כול דוכמין ממוילא
שס רע אזי לאו דליכא למפרך מה
למוילא שס רע שכן קנס וכדי רשעמו
טוקי בשאר ממון דלאו קנס ודומק
לומר דרבנן פליגי אדרבי אמאי
וסברי" עדים וזמנים קנסא הוא כולי
רשעמו נעדים וזמנים כמזכ למימרא
דלפי' צקס משום רשעה אחת אמה
מחייב ואי אחת מחייב משום שתי
רשעים וי"ל דדלוי אזי לאו דליכא
למפרך מה למוילא שס רע שכן קנס
הוה ילפינן כול דוכמא לוקח ומשלם
והוה דרשין כול רשעמו לדרשעה
אחרת כדרשין צלנו נערוה"ל אצל
השחא דליכא למפרך ומוקמי כדי
רשעמו דלוקח ומשלם מהשחא
ילפינן כול דוכמין מההס דלוקח עדים
וזמנים לוקין ומשלמין אפילו צקס
דכלל עיני אמרה חורה דלוקח עדים
וזמנים לוקין ומשלמין אפי' צקס
שהעיו שך כענו ומכרו דהו קנס
ומעדים וזמנין ילפינן טפי ממוילא
ש"ר דעיקר מלקוח כמזכ צקן ומללא
דסקימה דסמין ליה ילפינן"ל לכל
המלקויות: **במזבחה** ע"י אחר.
ואם תאמר ולרצה דלמך צפרק אלו
נערוה (כמותו דף נ"ד: וס"ג) דלרבי
מאיר מידות הוא עתדה חורה צקס
דלף ע"ג דמקטל משלם היכי הוה

משי מחני' דלוי כר"מ אפי' טועה בצבנה נמי וי"ל דהוה מוקים מחני' דלאח אחרו ביה וכרבי יוחנן דלמך חייב מלקויות שוגגין חייבין
במשלומין והכי משני רבא ההס"מ מתימין דלנו נערוה: **או** רבות את השייח. ומלן דלמך או לחלק"ל דרש מתחא לרבות את השליח:
בשלמא ע"ז ושור הנסקף שחיבה שאין ראויה היא. הך סוגיא אחיה כמ"ד בהשוחט (חולין דף ע"ג) אהס אסור דבר שאין שלו
עשה זה מעשה דפלותא דתנאי היא"ל (ה) כשתן רשות גלתי לטעו כרעו ודפי' לע"ז דלוקי לומר ללעזרי בעלים
ישראל לעזרי קמחין ואכתי שחיטה רחיה היא וי"ל (ה) כשתן רשות גלתי לטעו כרעו ודפי' לע"ז דלוקי לומר ללעזרי בעלים
קמחין שהשליח סבור שהוא של גג:
המבשר בשבת. מפורש צפרק הניזוקין (גיטין דף נ"ג: וס"ג): **מה** קדש אסור אף
מעשה שבת אסורים. וא"ת ולא ליכתוב לא קדש ולא לכס ואנא ידענא דאסורי מלא תחלל כל תועבה כל שחטבתי לך הרי הוא
צנל תחלל"ל וי"ל דאי מההס ה"א אפי' שוגג להכי איצטרך למיכתב"ל הכא ולסמכיה למחלליה לומר צמחא אמרתי לך ולא בשוגג:
היא קדש ואין מעשיה קדשי. ולא סגי דלא ליכתוב לא היא ולא קדש דמלל שחטבתי לך הוה אסורין בצלילה והכי אחיה צהדיה
צפרק כל הבשר (חולין דף קטו. וס"ג): **אלא** פ"מ דרבנן אמאי פטורי רבנן. הוה מני למימר דלא דרשי או תחמא לרבות
אח השליח אלא דלא יחיה ליה למימר דפליגי בשליח ואם תאמר והא משמע לקמן"ל דלפי' דרבנן פטרינן שחיטה שאין ראויה דהא
צני למימר לרצה דלמך דקסדר ר' יוחנן דחולין שחטבתי עברה לאו דאורייתא וקמי רבי שמעון פטור צני אלו וי"ל דעל כרחק
לא צני למימר דלאו דאורייתא אלא לח"ל דצפרק כיומי הדס (חולין דף פ"ג: וס"ג) דייקין צהדיה דקסדר רבי שמעון חולין שחטבתי
צעורה דאורייתא מדתן צפרק צמחא דתמורה (דף נ"ד: וס"ג) רבי שמעון חומר חולין שחטבתי צעורה ירפוד וכן היה וכי דייק ההס ממתימין
דתמורה הוא הדין דהוה מני למידק ממתימין דקמי רבי שמעון פטור צני אלו:

ליקושי רש"י

ר' מאיר היא דאמר
לוקח ומשלם. שלא
השם המציל ליה מכות
מצילן ליה משלומין.
המקרא המציל ליה
מלקוח אפי' ממוילא
למשלומין (בבב"מ דף
והבב"מ בשבת. איכא
חיוז מיתה וכן לנפשות
כוכפס. שור הנסקף.
לקמן פריך לא על שיה
מזי. במזבחה ע"י
אחר. הגג זה ללמנו
לשחט. ופי' זה חובא
וזה פתחיה. ופי' על
חוטא ושולח ממתימין קנס
ולרצה ומשלם והא
קיימא לן דצפרקין (דף
מ"ג) אין שלח דבר
עברה. מה פכירה ע"י
אחר אף פכירה ע"י
אחר. מכיה אז אפשר
אלא ע"י אחר שלוקח
לוקח ממנו. תחת
דברות את השחא.
תחת השור. מני למיכתב
שלם שור. עבד אהו
דא פתחיה. דהא
מיקטל. דא שיש
דא פתחיה. דהא
דמויה מלא עליה אלא
משום דקם ליה לדרשעה
מיתה (בבב"מ דף
ג' בש"מ ע"ז. תחת
עבודה כוכפס דומי
מחוס אסורי וכן שור
הנסקף למתמור דמי
אסור בהמה דלמתימין
בצבא קמא (דף ט"ח).
ונפסקוה (דף נ"ד: כ"ג)
משמע שחמך קול
יפקל אפי' ידע שהוא
נילה ומילה כו' וס"ג
דל. הבב"מ בשבת.
צדיק דליכא חובא
דאורייתא [שבת לח.].
בשוגג יאכל. הוה עמו
וצו ציוס אין צריך
להמתין עד הערב כדפי'
שיעור דהא דלמתימין
בעלמא לערב כדפי' שיש
לית ליה לרבי מאיר אלא
הכא ועבר שחלל
אסורא ומזיד דליכא
חובא ללא מעשה ההס
מאסורא אלא בשוגג לא.
במזיד. דליכא אסורא.
דא יאכל. צו ציוס עד
שחטבתי ובעד שיש
הוא היין לחמרים נמי
דלוקח למיכלה צו ציוס
דעטמא משום דלא
נמטיה הגאה מאסורא
הוה ובי כה' לארחת צדי
שיעור לא מעי לו הגאה
מיתה ואידי תמא רשא

הוא לעולם אכל חמרים יתלמס אולמית (בבב"מ דף... במזיד לא יאכל... רבי יהודה אומר בשוגג יאכל בשבת. ולא צבנה תנא הוא

הוא לעולם אכל חמרים יתלמס אולמית (בבב"מ דף... במזיד לא יאכל... רבי יהודה אומר בשוגג יאכל בשבת. ולא צבנה תנא הוא

כיון

דדידה דלשמעין רעוה לתמא תנא נמי סיפא דגדידה [חולין ע"ג]. במזיד לא יאכל... רבי יהודה אומר בשוגג יאכל בשבת. ולא צבנה תנא הוא

מבוא למהדורה הרביעית מאת ראש המכון הרה"ג ר' יהודה אסף שליט"א

ברגשי שמחה ותודה להי"ת מגישים אנו לעולם התורה את המהדורה החדשה של ספר חשוב זה – חידושי ושיעוריו של הגאון ר' שלמה פוליאצ'יק זצ"ל, מי שהתפרסם בעולם הישיבות כהעילוי ממיצ'יט, והם חלק זעיר משיעוריו וחידושי שחידש בימי שבתו בישיבות ליטא. שאר השיעורים אבדו בזמן המלחמה העולמית הראשונה והפרעות ברוסיה.

מהדורה זו הנה הרביעית בה שילבנו תיקונים לשגיאות שהופיעו במהדורות הקודמות. הוצאת שיעורי העילוי התאפשרה אודות למסירותו של חתנו הרה"ג ר' יהודה ליב גולדברג זצ"ל, שהיה מראשוני ^{המכון} וממייסדי המכון שלנו ושחל"ח בשנה זו. עוד מלפני מספר שנים ביקש ממני להמשיך לזכות את עולם התורה בהוצאת מהדורה חדשה. תהא הוצאת המהדורה הזו נר לזכרו לנצח.

במהדורה הראשונה שהופיעה בניו-יורק בשנת תש"ז כותבת הרבנית חיה רבקה פוליאצ'יק נ"ע שכל משאת נפשו של בעלה הגאון היתה להגיה את כתביו, לסדרם ולהוציאם לאור, אך זמנו היה מצומצם, עבודתו מרובה וחלומו לא התגשם, "לפתע נפסק חוט חייו והוא בן חמישים". "...סוף סוף התמסר למפעל הזה חתני הרב יהודה ליב גולדברג, הוא הקדיש מזמנו, מסבלנותו וממרצו והוציאו לפועל". ראוי לציין כי הרב גולדברג עמל משך שנים אחדות לסדר את מעט השיעורים שנשארו והם מתוך כתב-יד של הרבנית ובנות הגאון העילוי זצ"ל.

בהקדמה למהדורה השניה מציין הרב גולדברג דברים בשם הגאון ר' חיים עוזר גרודזנסקי זצ"ל: "יש להתעמק בסברותיו ומסקנותיו של העילוי ממיצ'עט ואפילו כשהן נראות תמוהות במקצת, אם נרד לעומקם נמצא את החידוש האמיתי". עוד מציין הרב גולדברג שהגר"ח עשויה את חידושי העילוי לתורתם של גדולי האחרונים.

מתוך זכרונותיו של הגאון ר' אלחנן וסרמן הי"ד על העילוי: "...זכיתי להכיר את המנוח רק מעט בשוכו הנה מארץ רוסיה בשנת תרפ"א, אבל אוכל להודיע מה ששמעתי אודות המנוח מפי אדמו"ר הגאון ר' חיים סולובייצ'יק זצ"ל מבריסק בזה הלשון: 'אזא משונהדיגען עלוי ווי דעם מייטשעטער האב איך אין לעבען ניט געזעהן' [עילוי בלתי רגיל כזה כמו המייטשעטער לא ראיתי מימי — י.א.], זה שמעתי בשנת תרנ"ז".

תפלתנו שתלמידי חכמים, בני הישיבות, רבנן ותלמידיהון, יוסיפו דעת מספר זה, בבחינת "ישמע חכם ויוסף לקח, ונבון תחבולות יקנה".

יהודה בלאמו"ר הגר"ד זצ"ל אסף

והנה היכא שאיש אחד מחויב שתי מיתות ואין יכולים להרגו פעמים והוא מחויב בשתייה, או נשארה המיתה השניה כמו בגדר חייבי מיתות שוגגין, דיש עליו חיוב מיתה ואין אנו יכולים לחייבו, ואם היה מחויב ממון על מיתה אחת אם יש הדין של קם ליה בדרכה מיניה או לא, זה תליא באם נאמר חייבי מיתות שוגגין פטורים מתשלומין או לא. אם חייבי מיתות שוגגין פטורים מתשלומין גם מחויב שתי מיתות פטור, וכן להיפך.

והנה הכא בפלוני בא על בת פלוני העדים זוממים מחויבים שתי מיתות, חדא בשביל שרצו להרוג את האיש וחדא בשביל שרצו להרוג את הבת. והוא חד מיתה כמו חייבי מיתות שוגגין, ושפיר פירשו התוס' דאמת דגם בשביל הבת חייבים מיתה מ"מ אין אנו יכולים לפטור אותם, דמאיזה פסוק נפטור להם להעדים, אם מכדי רשעתו דשמעינן מיניה דמיתה לזה וממון לזה במעשה אחד פטור. והכא נמי נפטור להם משום דהוי מיתה לבת וממון לאב, דהתוס' עכשיו הולכים על פי הסברא דגם כאן חשיב מעשה אחד, אבל הא כיון דמכדי רשעתו גמרינן, חייבי מיתות שוגגין חייבים בתשלומין. וא"כ כיון דהכא הוה חדא מיתה חייבי מיתות שוגגין הם חייבים, ומלא יהיה אסון ג"כ אין אנו יכולים לפטור אותם. דנהי דמלא יהיה אסון חייבי מיתות שוגגין פטורים, אבל הא מיתה לזה ותשלומין לזה חייב. וממילא עכ"פ חייבים. אבל בניסת דהכתובה שלה אז נוכל לפטור את העדים מתשלומים משום לא יהיה אסון, דהא השתא הוי מיתה וממון אחד. והא דהוי חייבי מיתות שוגגין הא מלא יהיה אסון פטרינן גם חייבי מיתות שוגגין, כדפירשנו לעיל.

סימן כט

גנב וטבח בשבת ע"י שליח

שם דף ל"ג ע"ב, והתניא גנב וטבח בשבת משלם תשלומי ארבעה וחמשה. אמר ר' שמעון בן לקיש בטובח על ידי אחר, וכי זה חוטא וזה מתחייב היינו והא אין שליח לדבר עבירה. אמר רבא אמר רחמנא וכו' אף טביחה ע"י אחר. והנה המשנה למלך בפ"ג מהל' גנבה הל' ו' מדקדק מלשון הרמב"ם שם דדוקא אם עשה שליח שישחוט לו סתם משלם הגנב ד' וה', אבל אם עשה שליח בפירוש שישחוט לו בשבת והלך השליח ושחט בשבת פטור הגנב מד' וה'. ודעתו בזה היא דלא איתרביא שליחות לדבר עבירה אלא לענין טביחה ומכירה לחודיה, אבל אם

בד"ה רב אשי: פ"ה דסבירא ליה לרב אשי דמיתה לזה ותשלומין לזה פטור. ופליג אדרבא דאמר פלוני בא על בת פלוני והומו גהרגין ומשלמין ממון, ממון לזה ונפשות לזה. פירוש משלמין ממון לאב שרצו להפסידו כתובה (לפי גירסת מהרש"א) ונפשות לזה שאומרים שבא עליה. ואין נראה, דאי חשיב אכילת תרומה וקריעת שיראין ממון לזה ונפשות לזה, א"כ תקשי לרבא הא דתנן והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מן התשלומין מפני שגידון בנפשו וכו'. ור"י רצה ליישב פירוש הקונטרס דחשיב הכא מיתה לזה ותשלומין לזה לפי שהן ב' מעשים אכילת תרומה וקריעת שיראין. וכן פלוני בא על בתו של פלוני הם ב' עדיות, שהיו יכולים להעיד עליו בלא הבת ועל הבת בלא עליו. אבל מדליק גדיש הכל בא על מעשה אחד ולכך חשיב מיתה ותשלומין לאחד, עכ"ל התוס'. והנה כה שפירשו התוס' דממון מחויבים בשביל הבת ומיתה בשביל האיש שבא עליה, לכאורה יש ראייה להיפך דהחייב מיתה הם מחויבים ג"כ בשביל דידה, דאיתא התם דדוקא היכא דהכתובה הוי לאב גהרגין ומשלמין, אבל היכא דניסת דכתובה דידה אינם מחויבים ממון משום דהוי ממון ונפשות לאחד, ונמצא דהחייב מיתה הוא גם בשביל דידה.

והנה כמו שביארנו לקמן בס' ע"ו יש לנו שני פסוקים על הדין של קלבי"מ. חדא, אם לא יהיה אסון ענש יענש, הא אם יהיה אסון לא יענש. וחדא, כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעויות. ושני הפסוקים הם על שני דינים מובדלים. הפסוק אם לא יהיה אסון קאי על אם היה מחויב לאדם אחד ממון ומיתה. ואפילו על שני מעשים נמי פטור מלא יהיה אסון, דפירושו הוא, אם יהיה אסון לא יענש ולא איכפת לן אם לא היה מעשה אחד כיון דהמיתה והממון הם לאדם אחד ובאים כאחד, ורק אם המיתה והתשלומין הם לשני אנשים, זה לא לומדים מאם יהיה אסון וחייב במיתה ותשלומין. והפסוק כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו קאי על מעשה אחד. ואנו לומדים מהפסוק הזה, דאם היה רק מעשה אחד אפילו לשני אנשים ג"כ פטור, דאף אם הם שני אנשים ג"כ אין אנו יכולים לחייבו בשתי רשעות כיון שהכל היה במעשה אחד, אבל צריך שיהיה מעשה אחד. ולענין חייבי מיתות שוגגין, זה להיפך. אם ילפינן מכדי רשעתו, חייבי מיתות שוגגין חייבים בתשלומין דהא אנו מחייבין אותו רק ברשעה אחת. ואם ילפינן מאם יהיה אסון, חייבי מיתות שוגגין פטורים מן התשלומין דכיון שיש אסון שוב לא יענש כממון, דעצם יכולת המיתה פוטרת הממון.

שבגופו, כמ"ש הקצות בסי' קפ"ב ס"ק א'. וה"ה גבי שבת איסור שבת לא הוי אלא איסור דתשבותו, דאם יכול להיות דעושה מלאכה והוא גם כן שובת הוא פטור, וא"כ כי עשה שליח ע"ז, אע"פ דהמלאכה חלה על השולח אפי"ה הא הוא שבת ולא חייל על השולח האיסור דתשבותו והאיסור אינו אלא על השליח. וזה הוה כמו שאמרנו גבי לפני עור דהאיסור הוא רק על השליח ולא על המשלח, והשליח אינו עובר על אותה עבירה של המשלח, וגם כאן המשלח עובר על איסור טביחה ומכירה אבל השליח עובר על איסור שבת. **ועכשיו** גוכל לומר דמחלוקת הטור והמשנה למלך תליא בזה. המשנה למלך יסבור כשיטת התוס', דאע"ג דהאיסור דלפני עור לא הוה אלא על השליח ואף דהשליח אינו עובר על אותה עבירה עצמה של המשלח מ"מ חשיב בר חיובא משום זה, וגם בזה אמרינן אין שליח לדבר עבירה ולא מחייבין המשלח. וא"כ הכא נמי גבי שבת, אף דהאיסור שבת לא חל אלא על השליח ולא הוה אותה עבירה עצמה של המשלח מ"מ אמרינן דברי הרב וכו' וחשיב בר חיובא. ובשלמא לגבי טביחה איתרבאי דיש שליח לדבר עבירה, אבל הא לגבי שבת לא איתרבאי, וא"כ אם עשאו שליח בפירוש על השבת יש הדין של דברי הרב ובטלה כל השליחות.

אבל הטור יסבור כהשיטה מקובצת דאם השליח עובר על לפני עור ולא על אותה עבירה עצמה של המשלח, או מקרי לאו בר חיובא ויש שליחות על זה. והוא הדין גבי שבת, הרי האיסור שבת חל רק על השליח ולא על המשלח והשליח אינו עובר על אותה עבירה של המשלח, וא"כ הוא מקרי לאו בר חיובא ויש שליחות. ושפיר פסק דאפילו עשאו שליח בפירוש על השבת ג"כ יש שליחות וחייב המשלח על הטביחה.

סימן ל

אם אילונית יש לה קנס

שם דף ל"ו ע"א, אימא סיפא אילונית אין לה קנס אתא לר"מ דאמר קטנה אין לה קנס והא מקטנותה יצתה לבגרי. הרי בהדיא מהגמרא דהא בהא תליא דלרבנן דאמרי קטנה יש לה קנס אילונית יש לה קנס, ולר' מאיר דאמר קטנה אין לה קנס אילונית אין לה קנס, וכן פירש"י בעמוד הקודם, אילונית אין לה קנס לפי שאין קנס אלא לנערה, וזו שלא תביא שתי שערות לעולם, כל כ' שנה היא בחזקת קטנה ומשם ואילך בוגרת. והרמב"ם בפ"א מהל' נערה הל' ח' פסק כרבנן דקטנה יש לה קנס. ובהל' ט' הוא פסק

בצטרף עמה איסור אחר, כיון דבטלה השליחות לענין שבת דלענין שבת לא איתרבאי בטלה כל השליחות. אבל הטור בסי' ש"ג סעיף י"ח פסק ע"פ הרמב"ם דאפילו עשה שליח בפירוש לשחוט בשבת ג"כ יש דין שליחות וחייב המשלח.

ונוכל להסביר מחלקותם ע"פ שתי השיטות בהדין של אין שליח לדבר עבירה. לפי שיטה אחת אמרינן דבטלה כל דין השליחות, היינו דהשליחות לא מהני כלל להמשלח ונחשב כאילו המשלח לא עשה את המעשה. וכן כתבו התוס' בבבא מציעא דאי אין שליחות לא חלין הקדושין. ואי גימא כך, נמצא דכיון דבטלה השליחות לענין שבת ונחשב כאילו המשלח לא שחט בטלה לגמרי ואף לענין טביחה. ויש עוד שיטה דהא דאמרינן אין שליח לדבר עבירה היינו על עבירה, דהאיסור לא חל על המשלח משום דאין אנו יכולים לחייבו בשביל העבירה שעשה השליח, ועל זה בלבד יש הדין של אין שליח לדבר עבירה, אבל עצם מעשה השליחות מועילה למשלח שנחשב כאילו הוא עשה את המעשה והקדושין חלים, וכן מביא האסיפת זקנים ולפי זה הכא נהי דעל איסור שבת ליכא שליחות והאיסור חל על השליח, אבל הלא על הטביחה יש שליחות ונחשב כמו שטבח המשלח, וגם משום שחיטת שבת אין עיכוב דהלא מעשה השחיטה מועילה ונחשבת למשלח, וא"כ אף אם עשאו שליח בפירוש לשחוט בשבת ג"כ חייב המשלח ד' והי'.

והנה איתא בב"מ דף י' ע"ב גבי כהן דא"ל לישראל צא וקדש לי אשה גרושה דכיון דישלח מותר בה והאיסור לא הוי אלא כנגד המשלח, ולגבי השליח אין כאן כלל איסור והוא לאו בר חיובא או אמרינן יש שליח לדבר עבירה. ומפרש שם התוס' דאם כהן אמר לכהן או חשיב בר חיובא, והיינו משום דהוא עובר על לפני עור לא תתן מכשול, ואף שהשליח אינו עובר על אותה העבירה שעובר המשלח דהא אינו מקדשה לעצמו מ"מ חייב המשלח. ובשיטה מקובצת מביא לחד לישנא דגם אם כהן אמר לכהן לא חשיב בר חיובא, דכיון שהשליח אינו עובר על אותה העבירה עצמה שעליה עובר המשלח אמרינן אין שליח לדבר עבירה, עיין מה שכתבנו בכל זה בסימן נ"ד.

ונראה להסביר דהנה אמרינן בקדושין דף מ"ג ע"א דשמאי הזקן סובר דיש שליח לדבר עבירה ואפילו הכי הוא מודה באומר לשלוחו צא בעול את הערוה וכו' שהוא חייב ושולחיו פטור שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב. והביאור הוא משום דהוי כמו שעשה שליח להניח בשבילו תפילין או כיוצא בו דלא חייל ע"ז שום שליחות דהוה דבר

A HEAD OF HIS TIME: THE LIFE AND LEGACY OF THE MEITSCHETER ILLUI, RAV SHLOMO POLACHEK

By **Dovi Safier** | OCTOBER 6, 2022

Link to Mishpacha Magazine Article:

<https://mishpacha.com/a-head-of-his-time-the-life-and-times-of-the-meitscheter-illui-rav-shlomo-polachek/>

נויקין. הלכות גניבה פ"ב פ"ג

מבואר בגמ' בסקנהדרין צ"פ סוכר ומוכה והלכמא דלשניהו לנהרא אכל אימניהו ענין מהדר להו, וי"מ שאמרו שאפילו השליך לנהר אם היה הנהר רחוק מרשות הבעלים חייב ולא פטרו אלא נשאה סמוך לרשות בעלים ומיד כשהוליו השליכו ולא עמד ברשותו כלל וזה דעת רבינו מאיר וכן היא שיטת הרמב"ן וז"ל ודבר רחוק הוא ודעת רש"י ז"ל כדעת רבינו ועיקר:

ובן אם קצין אילן וכו'. פסק כר"י ודבא דאמרו פרק אלו נערות (דף ל"ה.) דחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר חייב ומתני' דמרוצה (דף ע.) דמתחייב אפילו במזידין הא לוקימנא לה בגמרא (דף ע"א.) כר"מ דאית ליה אדם לוקה ומשלם ולית הלכמא כוומיה וכן אין הלכה כרבה דאמר פרק אלו נערות (דף ל"ה ע"ג) אליבא דר"מ דס"ל כוומיה חידוש הוא שמדשה מודה בקנס שאע"פ שזוקה משלם וכן עיקר:

ג גנב וטבח וכו'. משנה במרוצה (דף ע"ד): **ד היתה פרה שאולה אצלו וכו'.** מימנא דרב פפא פ' אלו נערות (דף ל"ד): ופסק כמורה דלישנא בתרא דרבא לא פליגי אדרב פפא כדאיתא התם:

ה גנב ומכר בשבת או שמכר לע"ז וכו'. משנה במרוצה: **והא נעשית מלאכה בשבת וכו'.** כרימא שם (דף ע"ג) כדאוקימנא דרב פפא:

ז עשה שליח לשהות וכו'. מבואר שם במרוצה ופ' אלו נערות (דף ל"ג ל"ד) ודלא כר"ש:

ז היו שנים מעידים וכו'. מתבאר במרוצה במשנה (דף ע.) היו שנים מעידים שגנב ועד אחד וכו'. במשנה שם (דף ע"ד): ובעד אחד מעידו שטבח אינו מייבט שבעה להכחישו לפי שהוא קנס ולא מודה נפטר ודומה לזה נבחרה פ"ט מהל' נזקי ממון: **מי**

מתחלת ארבע לסוף ארבע וקרע בגד חבירו בהליכתו או שהדליק גדיש חבירו בשבת או שגנב כים בשבת והיה מגררו עד שהוציאו מרשות הבעלים והוא רשות היחיד לרשות הרבים ואבדו שם הרי זה פטור מן התשלומין שאיסור שבת ואיסור גניבה והיוק באין כאחד. אבל אם גנב כים בשבת והגביהו שם ברשות היחיד ואחר כך הוציאו לרשות הרבים והשליכו לנהר חייב לשלם תשלומי כפל שהרי נתחייב באיסור גניבה קודם שיתחייב באיסור סקילה וכן כל כיוצא בזה. וכן אם קצין אילן חבירו ביום טוב והתרו בו או שהדליק את הגדיש ביום הכפורים והתרו בו או גנב וטבח יביום הכפורים והתרו בו פטור מן התשלומין אבל אם לא התרו בו חייב בתשלומין ומשלם תשלומי ארבעה וחמשה: **ג גנב וטבח בשבת או לע"ז אפילו בשגגה פטור מתשלומי ארבעה וחמשה כמו שביארנו:** ד היתה פרה שאולה אצלו וטבחה בשבת דרך גניבה פטור אף מן הכפל שהרי איסור שבת ואיסור גניבה באין כאחת ואם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה: **ה גנב ומכר בשבת או שמכר לע"ז חייב לשלם תשלומי ארבעה וחמשה שאין במכירה מיתה.** ואם נעשית מלאכה בשבת בעת המכירה פטור מתשלומי ארבעה וחמשה. **כיצד כגון שלא הקנה לו עד שתנוח בחצר הלוקח שנמצא כשהוציא מרשות לרשות איסור שבת ומכירה באין כאחת: ז עשה שליח לשחוט לו ושחט לו השליח בשבת הרי הגנב חייב בתשלומי ארבעה וחמשה.** שהרי זה הגנב לא עשה עון מיתת בית דין. וכבר ביארנו שהשוחט על ידי שליח חייב בתשלומין: ז היו שנים מעידים שגנב בין שהעידו הן עצמן שטבח או מכר בין שהעידו אחרים שטבח או מכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה. היו שנים מעידים שגנב ועד אחד מעיד שטבח או מכר או שהודה מעצמו שטבח או מכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי

א עושה"מ סי' ש"ג וקנס במימן מ"ח: ב טור שם: ג שם סי' ש"ג:

לחם משנה

ז היה העדר ביער וכו'. צדק מרוצה מימנא דרבי אלעזר ראוהו שהטמין ופירשו התוס' ורש"י ז"ל להגב ענינו נטמן וטעמייהו דמשום הכי פריך והא לא משך דכיון דהיה סכור דהוא ענינו נטמן והלך שם וטעה והנהמה לא זה ממקומה לכן פריך הכי אכל לרבינו דמפרש דהטמין לבהמה מנין לו דלא הכיט הבהמה ומשכה להטמין, ומיהו אין זו קושיא דאפשר דהנהיגה בקול הטמין ולכן פריך הכי ומירך דהכיסה במקל אכל הנהיגה בקול לא היו משיכה בשומר אע"ג דקורא לה וצאה היא קנין לענין צמחה כדכחה רבינו פרק ב' מהלכות מביעה מ"מ הא לא דמיא יש קנע לפירוש רבינו מ"ש בגמרא ויזון דרואהו גולן הוא ואם הוא ענינו נטמן אע"פ שראוהו לא היו גולן דהרי זה כגנב בפני שנים ודכהוקשה לרש"י ז"ל והוצרך ליתקן ולרבינו ניחא דהוא אינו נטמן אלא הבהמה היא הנטמנת ולכן פריך דכיון דהוא אינו נטמן הוא כגולן ומשני מכל מקום כיון דהטמין הבהמה הוא גנב:

שכנר

הגהות מיימוניות

1 [והרא"ש בפסוקי (דף ק"ח) כתב שיה פטור משום שחובה שאינה ראויה כ"ה הסגדלה. והטור מביאו בא"ח סימן ש"ח]:

הכי

משנה למלך

פ"ג ז עשה שליח לשחוט לו ושחט לו השליח בשבת הרי הגנב חייב בו. מלקוח דרבי רבינו ז"ל נראה לי דלוקח צעשאו שליח סתם שיסחוט לו והלך השליח וסחט בשבת אז הוא דחייב הגנב בתשלומי ד' וה' אלא אם עשאו שליח שיסחוט לו בשבת והלך השליח וסחט בשבת פטור מתשלומי ד' וה'. וטעמא דמסו דמה שמתחייב הגנב בשחטות השליח חידוש הוא שמדשה מודה דלא בכל התורה כולל ק"ל דאין שליח לדבר עבירה אלא דשאמי טביחה ומכירה דגלי קרא דלחמיה ע"י שליח וכיון דחידוש הוא אין לנו אלא היכא שלא נטרף איסור אחר בשליחותו זה דלא עשאו שליח פ' א"ש על הטביחה אלא היכא דעשאו שליח שיסחוט בשבת דמלמד איסור טביחה איכא איסור שבת ולגבי איסור שבת פשיטא דאין שליח לדבר עבירה ה"ל לענין הטביחה לא נעשה שליח. ורואיה ליה מנ"ש רבינו בפ"ו מהל' מעילה ח"ל דב"א נשחטו בשחטו ונמקדשו בקדק הבית אכל אם היו שטר עולה וכיוצא בו לא מעל אלא האוכל בלבד שהרי הוא חייב באיסור אחר יתר על המעלה וכלל המורה כולה אין שליח לדבר עבירה אלא במעילה לבדה שלא יתעבד עמה איסור אחר ע"כ והרא"ש ז"ל נשחטו שם צעטעס זה. הרי לך מבואר מה שכתבנו דכל שנטרף איסור אחר אמרינן אין שליח לדבר

מגדל עזו

מיידי ונפסקהו בעיני ונקבעה גס הסיפא להלכה ולכן כמב' ר"מ ז"ל הלשון שהעסקמי צבבא דסיפא והוא דעת נכון ומחומר וממיישב בפירוש ההלכה יותר משאר הפירושים: יז יח היה העדר ביער בו' עד סוף הפרק. פ' מרוצה:

פ"ג א ב כבר ביארנו בהל' מעילה וכו'. פ' מרוצה כיוצא שם וכן משמע במבואר פרק אלו נערות: **ג גנב וטבח בשבת בו' עד כמו שביארנו.** פ' הגול ומאכל ומימי לה פ' מרוצה (דף ע"ד) והביאור בזה הפרק: ד היתה פרה שאולה עד ואין מכירה. פרק הגול ומאכל ובמבואר פ' אלו נערות: ז היו שנים מעידים בו' עד כמו שביארנו. פ' מרוצה ופרק אלו נערות והביאו פ"ב מהל' נערה במילה:

(יז) הטובח ביום הכפורים והתרו בו פטור וכו'. אבל לא המרו בו דעו כחייב מלקיות שוגגין דכיון דלית לוקה משלם ולא דמי לחייב מיתום שוגגין דפטורין הכי אסיקנא צפרק אלו נערות וכן פסק הרמב"ם ריש פרק (ז) [ג'] דגנבה:

(יח) עשה שליח לשחוט וכו'.

פירוש הרמב"ם סוגר כיון דאין הגננ חייב מיתה על השמיטה שחטט שלוחו וממון ודאי מתחייב שהרי צניעותה יש שליח לדבר עברה וליכא למיפטרמה משום שמיטה שאינה ראויה לאכילה דלית הלכתא כרבי יוחנן הסנדלר אלא אפילו שחט

אפילו הכי פטור ואין צריך לומר דפטור גט היבא שגם חיוב הקרן בא בשבת כגון שהיתה שאולה בידו וטבחה בשבת לשם גניבה: (יז) הטובח ביום הכפורים והתרו בו פטור סא דקיימא לן אין לוקה ומשלם: (יח) עשה שליח לשחוט לו בשבת והשליח שחט בשבת כתב הרמב"ם

(יז) הטובח ביום הכפורים והתרו בו פטור דקיימא לן אין אדם לוקה ומשלם. צפרק מרובה (ע) מן גנב וטבח ביום הכפורים משלם תשלומי ארבעה וחמשה וצפרק אלו נערות (לה) אסיקנא כי אמר רבין אמר חייב מיתום שוגגין כולי עלמא לא פליגי דפטור כי פליגי בחייב מלקיות

שוגגין ודבר אמר רבי יוחנן אמר חייב וריש לקיש אמר פטור וידוע דהלכה כרבי יוחנן וכל חייב מלקיות ללא אמרו דיה כיון דלא לקי ה"ל כשוגג וחייב צממון וכן פסק הרמב"ם צפרק ג' מהלכות גניבה (ה"א):

(יח) עשה שליח לשחוט לו בשבת והשליח שחט בשבת כתב הרמב"ם שהוא חייב וכו'. צפרק ג' מהלכות גניבה (ה"ז) צפרק מרובה (עב) וצפרק אלו נערות (נג): תניא גנב וטבח בשבת משלם תשלומי ארבעה וחמשה דברי רבי מאיר וסבמיט פטורים ומוקי לה בטובח על ידי אחר אי הכי מאי טעמייהו דרבנן דפטרי מאן חכמים רבי שמעון היא דאמר שמיטה שאינה ראויה היא שמיטת שבת ראויה היא דתנן (חולין יז) השוחט בשבת וציוס הכפורים אף על פי שמתחייב צנפשו שמיטתו כשרה סבר לה כרבי יוחנן הסנדלר דתניא (שם טו) המגבל בשבת צנוג יאכל כו' רבי יוחנן הסנדלר אומר צנוג יאכל צנוגאי שבת לאחריים ולא לו צנוג לא יאכל עולמית

פרישה

אפילו הכי פטור. פירוש מקנס ארבעה וחמשה ולאפוקי ממאן דאמר דנקנס יש מיתה צממון כיון דחידוש הוא: ואין צריך לומר דפטור היבא כו'. פירוש דפטור מהלכתא ואף אם הנהמה השמיטה עדיין צממון מלקיות הוא פטור ממה שחטרה משויה על ידי השמיטה ומשום הכי כתבו רבינו ס' וק"ל: (יז) הטובח ביום הכפורים והתרו בו כו'. אבל לא המרו בו חייב כיון דלפילו היו מתרין בו אין חיוב מיתה ציוס הכפורים אלא מלקות וכרבי יוחנן דספיקא ליה הכי שם צפרק אלו נערות דלוקה גבי חיוב מיתה אמרינן כיון שאלו המרו ציה כו' אבל לא צממון מלקות:

דרישה

בדרישה מיניה נז. אבל להביי חייב כפל וכל שכן קרן כמ"ש בהדיא ואפשר דמודה הביי למ"ש דכהאי גוונא דטבחו בשבת ואו נתייקר רחוב דקרן וכפל אינו משלם אלא כשעת הוול דגניבה ודו"ק נח): (יח) עשה שליח לשחוט לו בשבת כו' ודעת אדוני אבי הרא"ש ז"ל פטור משום שחייבה שאינה ראויה כרבי יוחנן הסנדלר. מ"ש רבינו בשם הרא"ש כ"כ הרא"ש שם אהא דתנן גנב וטבח ומכר ביום הכפורים

הגהות והערות

נז אין נראה דר"ל פט. לגמרי מהקרן ואפילו כשעת הוול, דאם כן סותר את עצמו מ"ש לעיל, וכן מ"ש בהמשך "ואפשר דמודה הביי למ"ש כו", אלא נדר"ל דפטור ממשלם כשער היוקר דשעת טביחה דקים ליה כו' אלא משלם כשער הוול דשעת גניבה: נח] י"ע מאי אפשר דקאמר, דלכאורה פשיטא דקים ליה כו' אשער היוקר דשעת טביחה: גט] ש"פ הכי קאמר דפטור מארבעה וחמשה דאף דנעשה גנב על הקרן כמה דטבחה לשם גניבה, הא קים ליה כו', וכי דהבין בבי"ח. ופליגי בזה הראשונים, דרשי"ש שם בכתובות פירוש דגניבה בלאו הכי ליכא כיון דשואל הוה (עיי"ש ש"ט"מ דף קנה ע"ב ד"ה הג' רשי"י). והראב"ד (ב"ק קיב ע"ב ד"ה טבחהו) פירוש משום קרן דגניבה, ובטוען טענת גנב, עיי"ש. וריהטא דלישנא דרבינו ובי"ח נראה לכאורה דשיטה שלישית להם, מדין גניבה ממש, ולא משום פרשה דטוען טענת גנב, ועיין אבי עזרי הלכות גולה ואברה פ"ג הי"א דכ"ה משמעו דברי הרמב"ם הלכות גניבה פ"ג ה"ד. (וכן מחבר סברא זאת בש"ט"מ שם דף קנו ע"א בא"ד "אבל היכא דטבחה שוב בחורת גנבה הרי כלחה שאלתו וחיוב חדש גניבה בלאו הכי ליכא דהיינו גנבתו כו"). ולפירושהו י"ע מאי שגא מגנב וטבח ברשות הבעלים דפטור, ראה לעיל ס"ד (ל"מ) שם הגהות והערות אות מג דלאו משום חסרון קנין אתינן עליו). והניחא אי דעת רבינו כהראב"ד דאפילו הגביהו ומכרו ברשות בעלים פטור, דכאן הרי בטביחתו לשם גניבה הא כלחה שמיטתו ונעשה עליו גנב. אבל למ"ש שם ואליאב דבי"ח שדעת רבינו כהמאירי דבעינן גנב והדר מכר, אבל בגנב בשעת מכירה פטור מארבעה וחמשה, קשה לכאורה. ואפשר דאף המאירי ורבינו לא אמרו אלא במכירה, דנעשה גנב בגמר מכירתו, אבל בטביחה נעשה גנב בתחילה טביחתו, ומתחייב בארבעה וחמשה רק בשעת הגמר. וגנב וטבח ברשות בעלים דפטור מארבעה וחמשה י"ל דה"ט, דטביחה כשלעצמה לאו

בית יוסף חשן משפט שנ הלכות גניבה בית חדש קא

לא לו ולא לאחרים והרמב"ם סוזה דלית הלכתא כרבי יוחנן הסנדלר כמטורא נהלכות שנת (פ"ו הכ"ג): ומה שכתב רבינו ודעת אדוני אבי ז"ל פטור משום שחיטה שאינה ראויה כרבי יוחנן הסנדלר. נפרק מרזנה כתב הר"ש (סי' ו) ח"ל נפרק מרזנה כרבי יוחנן הסנדלר (שנת מ.) כל זו הסוגיא וכתב ושמעין מיניה דלית הלכתא כרבי יוחנן הסנדלר ושחיטה שאינה ראויה היא וכו' ואם כן מדהני אמוראי בתראי פליגי בפירוש דברי רבי יוחנן הסנדלר היה מסתבר דהלכה כוותיה עכ"ל:

שהוא חייב שהרי אין בו חיוב מיתה לגנב עב ולדעת אדוני אבי הרא"ש ז"ל פטור משום שחיטה שאינה ראויה כרבי יוחנן הסנדלר:

ש"מ (פא.) ואפשר דאף על גב דלגבי איסור אכילה נמשך אחר רוב פוסקים כרבי יודא מכל מקום לאפקי ממונא מנגז אילי

לקולא כיון דמשמע מפלוגתא דרז אחא ורבינא דסבירא להו כרבי יוחנן הסנדלר עב*]:

פרישה

כרבי יוחנן הסנדלר. דרבי יוחנן סבירא ליה המנבל בשנת בשוגג יאכל נטולא שנת לאחרים ולא לו ולא לאחרים ולפי הוה שחיטה שאינה ראויה לאכילה והרמב"ם לא סבירא ליה כרבי יוחנן הסנדלר כמטורא נהלכות שנת סימן ש"ח (פא. ע"י): ודעת אדוני אבי הרא"ש ז"ל פטור כו' כרבי יוחנן הסנדלר. עין דרישה:

דרישה

חייב. וכתב הר"ף (כה.) לשון הגמרא בלשון זה ואמאי נהי דקטלא ליכא מכל מקום מלקות איכא וקיימא לן דאין לוקה ומשלם. ומוקי לה בטובח על ידי אחר וכי זה חוטא וזה מתחייב כו' עד תחת לרבות את השליח (ואף על גב דבגמרא משני להאי קושיא בענין אחר וקאמר מתניתין רבי מאיר היא צ"ל דסבירא ליה לר"ף דלפי המסקנא א"צ להווא שינויא) וכ"כ הרא"ש שם (סי' ו) ומסיים בה הרא"ש ז"ל ואפילו הכי בשבת פטור דשחיטה שאינה ראויה היא וכו' רבי יוחנן הסנדלר עכ"ל שמע מינה ש"כ לפסק הלכה: אלא שצ"ע דשם דף ע"א ע"א מ"יתי הגמרא ברייתא ז"ל סו' גנב וטבח לעבודה זרה גנב שור הנסקל וטבחיהו משלם ארבעה וחמשה דברי רבי מאיר וחכמים פוטרין וקאמר דכולי עלמא מיתה וממון אינו חייב ממון והכא במאי עסקינן בטובח על ידי אחר ומאי טעמיהו דחכמים דפטרו מאן חכמים רבי שמעון דאמר (במתניתין) שם דף ע"א ע"א בגנב ושחט ונמצאת טריפה פטור משום) שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה סו' וכרבי יוחנן הסנדלר דאמר המבשל בשבת בשוגג יאכל למוציא שבת לאחרים ולא לו במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים מאי טעמא דרבי יוחנן הסנדלר כדריש רבי חייא ושמרחת את השבת כי קדש הוא סג' לכם (שמות לא יד) מה קדש אסור באכילה אף מעשה שבת אסור באכילה כו' עד פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מעשה שבת אסורין דאורייתא וחד אמר דרבנן ודרש כי קדש הוא לכם הוא קדש ואין מעשיו קדש כו' בשלמא למאן דאמר דאורייתא אמטו להכי פטרו רבנן הג"ל (ר"ל חכמים ומשום דאשחיטה שאינה ראויה אינו חייב ארבעה וחמשה וכדברי רבי שמעון הג"ל) אלא למאן דאמר דרבנן אמאי פטרו רבנן ומשני אשאר אעבודה זרה ושור הנסקל עכ"ל הגמרא בקיצור: וז"ל הרא"ש (דף קל"ח סוף ע"א) (שם) דתניא המבשל בשבת כו' והביא רב אלפס ז"ל כל זו הסוגיא ופלוגתא דרב אחא ורבינא וכתב דקיימא לן בכל התורה כולה כל היכי דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל ושמעין מיניה דליתא לדברי יוחנן הסנדלר דהילכך הלכתא כרבי יודא דאמר המבשל בשבת בשוגג יאכל למוציא שבת בין לו בין לאחרים במזיד יאכל במוצאי שבת לאחרים ולא לו. וקצרה דעתי מהבין מה שכתב מדקיימא לן כדברי המיקל ליתא לדברי יוחנן הסנדלר והלא רב אחא ורבינא לא נחלקו בסברת עצמן אלא בפירוש דברי רבי יוחנן הסנדלר חד אמר דרבי יוחנן הסנדלר אומר מעשה שבת דאורייתא וחד אמר דרבנן מדפריך תלמודא בשלמא למאן דאמר דאורייתא אמטו להכי פטרו רבנן אלא למאן דאמר דרבנן אמאי פטרו רבנן ואי בסברת עצמן פליגי מאי פריך לימא דחכמים סברי כרבי יוחנן הסנדלר דאית ליה מעשה שבת דאורייתא. אם כן מדהני אמוראי בתראי פליגי בפירוש דברי

הגהות והערות

סו' ודברי הריב"ה ז"ל אינם מדויקים כלל לפי שיטתו ז"ל (הלכה למשה פ"ג ה"ו): סו' לפיניו בברייתא "גנב וטבח בשבת" גנב וטבח לעבודה זרה כו': סו' ובקשה בגמרא "אמרי בשלמא עבודה זרה ושור הנסקל שחיטה שאינה ראויה היא אלא שבת שחיטה ראויה היא דתנן השוחט בשבת וביום הכפורים אף על פי שמתחייב כנפשו שחיטתו כשורה אמרי סבר לה כרבי יוחנן הסנדלר כו': סח' עיי"ש פלפולא חרפתא ס"ק א-ג: [ט] ב"ה בתוספות חולין טו ע"א ד"ה מורי, ועיי"ש מלא הרוצים: [ע] ב"ה כה"י, ובנדפס ורפור"ר "וס"ל": [עא] אורי צ"ל "כרבי מאיר": [עב] כך הוא לשון הרמב"ם לפנינו, עשה שליח לשחוט

ה"ל מעשה שליח כמותו וכלו הוא בעצמו שחט הפסח, וכן בקידושין וגירושין כאלו הנעל עצמו נמן הקידושין או הגירושין, וכן למ"ד יש שליח לדבר עבירה דהוא צמידי דמעשה ושיך מיניו שליחות, אבל צתפילין כשהשליח מניח התפילין הנחה זו שהוא עשה חשוב כאלו המשלח עשה

הנחה זו, אבל אכתי לא הניח התפילין על ראשו אלא על ראש שלוחו דאין גוף השליח כגוף המשלח, כיון דצמידי דממילא לא שייך מיניו שליחות. ומש"ה צניינים ותפילין וסוכה נהי דה"ל עשיית השליח כעשיית המשלח, כיון דגוף שלוחו לא הוא כגופו לא עשה המעשה בגופו אלא בגוף שלוחו, אבל בפסח וקידושין, וגירושין שמיטת הפסח ומעשה קידושין וגירושין דה"ל כאלו עשה הוא, הכי הוא נגמר המעשה ודו"ק ותשכח דהכי הוא צריא דהך מלמא².

ב) חוץ מלדבר עבירה. צט"ח נודע ציהודה בחלק אהע"ז קמא (ס"י עה) העלה, צגט שניתן ע"י שליח בעל כרחו דאינו גט כלל, כיון דהיכא דאין שליח

הוא אוכל ועל שמו ישחט וזרק הדם, אבל בסוכה ה"נ יכול לומר לשלוחו עשה לי סוכה והוא יושב בה, אבל אם יש בה צמירי לא קיים הוא כלום וכן צנייה וכל המצות עכ"ל. וקשיא לי דהא צשליחות לדבר עבירה אי לאו דגלי קרא דאין שליח לדבר עבירה

הוי ליה צדין שליחות ואע"ג דאין המשלח עושה כלום, ולשמאי הזקן ס"ל דעושה שליח להרוג, דשליח של אדם כמותו כדאיא רפ"צ דקידושין, ואין המשלח עושה כלום¹.

והנראה לענ"ד צוה כיון דשליח של אדם כמותו לא אמרינן אלא צמידי דעשיה דאו ה"ל מעשה שלוחו כמותו, אבל צמידי דליכא עשיה לא אמרינן שליח של אדם כמותו, וכמ"ש הרא"ש צפירושו לנדרים (עב, צ) צהא דעושה שליח להפך נדרי אשמו, דפריך צגמרא והא לא שמיע ליה. וכתב שם ז"ל: משמיעת האפוטרופוס אינו כשמיעת הנעל, ואע"פ שעשאו שליח להפך, דצמידי דממילא לא שייך מיניו שליחות עכ"ל, ומש"ה נפסח וקידושין וגירושין

^ב חוץ מלדבר עבירה דקיימא לן אין שליח לדבר עבירה (טור), ודוקא שהשליח בר חיובא, אבל אם אינו בר חיובא הוי שליח אפילו לדבר עבירה (הגהות מיימוני פרק ה דשלוחין).

א האומר לשלוחו צא ומכור לי קרקע או מטלטלין או קנה לי, הרי זה מוכר ולוקח ועושה לו שליחותו וכל מעשיו קיימין, ואין העושה שליח צריך קנין ולא עדים, אלא באמירה בעלמא בינו לבין חברו, ואין צריך עדים אלא לגלות הדבר אם כפר אחד מהם. הגה: ולכן האומר לחבירו קח סחורה זו ואשתתף עמך והלך וקנאה, לא יכול לחזור בו דהוי כשלוחו (תשובת הרשב"א סימן אלף).

ב עבר השליח על דעת משלחו לא עשה כלום, ודוקא שהודיע שהוא שליח של פלוני, לפיכך: אף-על-פי שמשך או המשך, אם נמצא שעבר על דעת משלחו

בטל המקח ומחזיר, אבל אם לא הודיעו שהוא שלוחו של פלוני, נקנה המקח ויהיה הדין בינו ובין זה ששלחו.

ג טעה וקנה ביוקר, אפילו בכל שהוא המקח בטל בין בקרקע בין במטלטלין, שיאמר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, לפיכך: אם התנה עמו שעשהו שליח בין לתיקון בין לעוות,

פיתוחי חותם

שהמכוון שכל ישראל ישבו בסוכות ולא אחד עבור כולם, רק באופן שהענין הוא של חברו שפסחו נשחט לשמו והוא אוכל, וכן קדושין לשמו נתקדשה פלונית וכל ישראל יהיו להן ג"כ נשים, אמנם ברציחה וחלב וערוה צריך לחפש טעמים לשלול השליחות משום דכוונת התורה שכל ישראל לא יאכלו חלב וכל ישראל לא יבעלו ערוה והנפש לא תהרג, א"כ אם עושה זה נגד כוונת התורה, ע"י חברו הרי עבר על ידי סיבה על מה שכיוונה התורה דהנפש נרצח והערוה נבעלה והחלב נאכל, לכן סלקא דעתך לאמר דיש שליח לדבר עבירה וכן לשמאי ברציחה, ודוק כי זה האמת בס"ד, עכ"ל.

ועיין בספר קובץ-שיעורים (ח"ב בקונטרס קובץ-שמועות לגמ' ב"מ אות ח) שתירץ את קושיתו של רבינו דבכל שליחות אין המעשה עצמו מתייחס למשלח, אלא דגוה"כ הוא דכמו שאדם חייב על מעשה עצמו כן מתחייב על מעשה שלוחו אע"פ שלא עשה כלום, ולכן על עבירה שייך לומר דממה נפשך חייב, אבל במצוה הרי סו"ס הוא לא עשה המצוה וזה גם כוונת התוס' רי"ד, עיי"ש.

2 עיין בספר ברכת-שמואל קידושין (ס"י כ) מש"כ בזה בשם הגר"ח מבריסק. ועיין שם עוד ברבריו בגמ' נדרים (ס"י כח) מה שביאר את דברי הרא"ש דלענין שמיעה לא מהני שליחות.

1 עיין מש"כ רבינו לקמן (ס"י שפב) דלפי דברי התוס' רי"ד לא יהני שליחות במילה וכסוי הדם וזה כדעת הש"ך (בסק"ד) וכל האחרונים האריכו בחידוש זה ובספר תבואות-שור (ס"י כח סקי"ד) פליג על דעה זו, ועיין בשו"ת בנין-עולם (חיו"ד ס"י נג) ובחכמת-אדם (כלל קמט סעי' א) ובבינת-אדם (שער איו"ה כלל ז) ובמגדל-עז (הלי מילה) ובפלת (ס"י כח אות ג) ובשו"ת בית-הלוי (ח"א ס"י י) ובספר דרך-פקודין (להבני-יששכר) (מצוה ב חלק הדיבור אות ד). וראה עוד מה שכתבנו בפיתוחי-חותם שם. ובספר אור-שמח (ריש ה' שלוחין) מבאר את דעת התוס' רי"ד באופן אחר ממה שלמד רבינו בדבריו וז"ל שם: אמנם העיקר כתירון התוס' רי"ד אך כוונתו דמכוון המצוה יתייחס אל גופו כמו גיטין וקדושין שמגרש פלוני ע"י שליח ובגט נכתב שמו של המשלח וכן בקדושין הכסף של המשלח ולו מתקדשת וכן עשיית סוכה שיושב המשלח אח"כ בתוכה וכיו"ב, אבל לא היכא שהמעשה המרכזי התכליתי יהיה אך לשליח כמו אם יאכל חברו מצה או יניח תפלין, ורק חסר עוד גדר בזה והוא דכוונת התורה שיאכלו כל ישראל פסח או מצה ומרור וכיו"ב, ולא אם יאכל אחד עבור חברו שימלא אחד כריסו עבור כל העולם ויתבטל מכוונת התורה שכל ישראל יאכלו בעצמם, וכן סוכה

קצות

חור"מ הלכות שלוחין סימן קפב

החושן

תשמג

לדבר עבירה המעשה בטל, וכמ"ש חוס' פ"ק דמזיעא (י, ז ד"ה דלמח) וכיון דליכא חרס ר"ג הוא ליה שלד"ע. ולענ"ד נראה דליכא דעושה שליח סתם לגרש ושיהיה ידו כידו ועשייתו כעשייתו, והשליח נתן לה הגט בע"כ, כהאלי גוונא שפיר הו גט

והלך השליח וטעמו בשבת, דבזה כיון דלא עשאו שליח לזה גוף השליחות לא בטל וע"ס. ואם כן נראה דהוא הדין אם עשאו שליח נסתם לגרש ושליח מדעתיה דנפשיה נתן לה הגט בע"כ, דבזה עיקר השליחות לא בטל כיון דכבר נעשה שלוחו לגירושין,

כיון דיד השליח כיד המשלח צעיקר הגט, ומה שנתן לה צעל כרחה ועבר במחס ר"ג הו ליה כאילו עשה עבירה מדעתו, וכל כה"ג עיקר השליחות לא בטל, וכמו שכתבנו כיונא דזה במשנה למתן (פ"ג מהלכות גניבה הל' ו) גבי טפיחה דיש שליח לדבר עבירה, ואם עשאו שליח לשטוט בשבת דגבי שבת אין שליח לדבר עבירה בטל השליחות לגמרי, ואם עשאו שליח נסתם לטפיחה

אפילו מכר לו שוה מנה בדינר או לקח לו שוה דינר במנה, אינו יכול לחזור בו וחייב המשלח ליתן כפי התנאי.

הגה: מי שצוה לאחד שיתעסק לו באיזו דבר והוא הוציא עליו הוצאות, אם הוציא עליו יותר מן הרגילות להוציא על עסק כזה, אין צריך להחזיר דלא אסיק אדעתיה שיוציא כל כך, אבל אם לא הוציא יותר מן הרגילות חייב לשלם לו (מהרי"ק שורש י), ואם יש טענה ביניהם עיין לעיל (סי' צא ס"ג וסי' צג ס"ד).

וחרס רצנו גרסוס גבי גירושין אינו אלא כמו איסור אחר, והגם שמדברי השו"ת הנזכר שסתם דבריו צוה אינו מחלק בכל זה, אמנם לענ"ד נראה כמו שכתבנו, דדוקא היכא דעשאו שליח לכך לגרש בע"כ, אכל נסתם לא מיצטל השליחות. ויחא לי צוה מאי דקשיא לן דברי השו"ת הנזכר, דהא דקיי"ל שליח עושה שליח אפילו עד מאה, והכין הלכה מרווחתא

ד יש מי שאומר שכל זמן שלא יברר המשלח שעשאו שליח לקנות לו סתם, יכול המוכר לומר שהתנה עמו בין לתקן בין לעוות, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

ה אם הטעה השליח את הלוקח, דינו כשאר כל אדם שהמכר קיים עד שתות, וזכה המשלח ביתרון.

ו נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע וקנה לו שלא באחריות, הרי זה עוות והשליח לוקח אותה לעצמו שלא באחריות כמו שעשה, וחוזר ומוכר למשלח באחריות הואיל וקנה אותה במעותיו, והאחריות על השליח.

הגה: ודוקא שהמשלח מספיק עצמו באחריות השליח ורוצה בקיום המקח, אבל אם אינו מספיק עצמו לזה ורוצה לבטלו הרשות בידו (ר"ן ריש פרק ב דקידושין), יש אומרים דוקא שאין לו לשליח להחזיר מעותיו למשלח, אבל אם רוצה להחזיר לו מעותיו הרשות בידו (טור בשם הרא"ש).

ז הנותן מעות לשלוחו לקנות לו פירות ויפסוק עם המוכר ליתנם לו ביום פלוני, וטעה השליח ולא התנה שיתנם לו כשעת הזול והזולו, הרי זה עוות והמשלח יכול לחזור בו, ואין צריך

פיתוחי חותם

ובספר בית-אפרים (חור"מ סי' סז) האריך בזה. ועיין כאן בהגהות ברוך טעם שכתב דכעין סברת רבינו כבר כתב ברא"ש בגמ' ב"מ (פ"ז ס"ו ו) לענין אמירה לעכו"ם, וז"ל הרא"ש שם: אע"פ שמותר לומר לנכרי אכול נבילה זו, שאני התם שאם היה הישראל עושה בידים מה שהנכרי עושה במאמרו דהיינו שנותן הנבילה לתוך פיו היה מותר, דישראל יכול ליתן נבילה לתוך פיו, עכ"ל. ועיין באור-שמה (ריש הל' שלוחין) שהקשה על דברי רבנו כאן וכתב בזה"ל: ואכתי לא מתיישב על אכילת פסח ועל אכילת מצה דיעשה ע"י שליח ויהא כאילו אכל המשלח, ואי דנימא דגם זה תלוי בגופו והוי כאילו אכל שלא בפיו ובמעיו, א"כ למה ליה לרבא לומר באומר לחבירו אכול חלב מטעם דלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב לימא משום שאין זה בגופו, וכמו שהקשה על חוס' רי"ד, ואם נאמר דזה גופא טעמא משום דזה נהנה וזה נפיק לא אמרינן, אכתי קשה למה ליה לרבא להשמיענו דוקא אליבא דבית שמאי לימא טפי במצות אכילה ולכו"ע, ולכן יש בזה עוד גדר נוסף דהרי אינו מחוייב לאוכל רק כזית אחד מפסח ומצה, ואימת יוציאו חברו טרם שאכל הלא מה שאוכל

אוכל עבור עצמו, ואם לאחר שאכל תו כבר אינו בר חיובא ולא מצי להיות שליח בזה, וכמו מאן דלימא בתרומה דנפשיה או שאינו בתורת גיטין וקדושין וכו', ורק גבי חלב דהשלילה שלא לאכול אין לו גבול ותכלה, ולפי"ז הקושיא מתפילין אין לה מקום, דכל זמן שמניח חברו תפילין מניח עבור עצמו, דאימת מיפטר חברו מתפילין שנייחס את הפעולה עבור המשלח, ואם לא בשעה שאין זמן חיוב כמו כלילה א"כ גם המשלח מיפטר או ואין זו פעולת מצוה, אם לא דכוונתו דיניח שני תפילין אחד עבורו ואחד עבור חבירו המשלחו ודו"ק, עכ"ל. ועיין בזה עוד בספר חלקת-יואב (חור"מ סי' ד) מש"כ בזה בטוט"ד ובקובץ-שיעורים (שם).

3 עיין בהגהות ברוך-טעם כאן, ובשו"ת כתב סופר (חור"מ סי' מ) שהקשו על רבינו דאינו דומה כלל דהתם הרי לא שלחו כלל לטבוח בשבת והשליח יכול לטבוח גם בחול וא"כ מה שטבח בשבת עשה מדעת עצמו, אבל כאן הרי הבעל שלחו לגרש אשה זו דוקא, וכיון שאין האשה רוצה בגירושין הרי הוי שלוחו לגרשה בע"כ דהרי אין ביד השליח לגרשה מדעתה, ואף שהבעל לא אמר לו דוקא לגרש בע"כ אבל סו"ס

סימן עה

גירושין בעל כרחה ע"י שליח

הגמרא שלא יפטור השליח, וכיון שהשליח יהיה חייב ממילא יפטור המשלח, ועיין פני יהושע [קידושין מ"ב ע"ב ד"ה גמרא], וא"כ איך שיך לומר קנס ומאי טעמא קנסיה רחמנא למשלח ולא לשליח⁵. ומלכד שגוף סברת המהרש"א דוחק לומר טעמא דרחמנא משום קנס⁶. אבל הנלע"ד דאף דילפינן ממעילה וטביחה היינו לחייב המשלח אבל להיות גוף המעשה קיים מנ"ל⁷, ושאי שם דאי אפשר למהדר עובדא⁸. וכיון שנעשה המעשה בשליחותו חייב, אבל בתרומה וגירושין אולי אין התרומה חל כלל, וגם הגירושין אינן חלין, ולכך גלי רחמנא בתרומה וגירושין. ומעתה בודאי צעיק דומיא דתרומה וגירושין ובאם לאו בטל המעשה וזה אלזי אין צריך לפנים⁹, וכך משמע ליטנא דגמרא אין שליח לד"ע ומשמע שצטל השליחות, וכן מפורש בר"ן [שם ט"ו ע"ב מדפי הרי"ף], וכן מפורש בתוס' ז"מ דף י' ע"ב ד"ה (כהן שאמר) [דלמא] וכו' בתירוק השני. והרמב"ם על כרחך הכי ס"ל¹⁰, דהרי הרמב"ם בפ' י"ז מאיסורי ביאה [הל' ג'] פסק דדוקא כהן גדול צאלמנה לוקה שמים, אבל כהן הדיוט וכן כהן גדול בגרושה זונה וחללה אפילו בעל אחר קדושין אינו לוקה אלא אחת, וא"כ נסתת תירוק הראשון של התוספות, ועל כרחך סבר כתירוק השני דנפקא מינה אס חלו הקידושין¹¹. ואפילו לתירוק הראשון של התוספות מ"מ הדין היוצא מהתירוק השני דין אמת ולא נתלקו דין זה. אמנם ראיתי באסיפת זקנים [שיטה מקובצת שם] שתירוק תירוק ראשון וכתב אבל קדושין לדברי שניהם חיילי. ואף שמשמע שם צמר הכי שחופס התירוק השני לעיקר, מ"מ אומר אני בדבר זה שאין שליח לד"ע והמעשה צטל לא נתלקו צו אדם, ואי אפשר לחלוק על דבר אמת היוצא מפשטן של דברי הגמרא אין שליח לד"ע וכיון שאינו שליח לא נעשה המעשה בשליחותו¹².

מעשה צאחד שגירש אשתו הראשונה על ידי שליח ובעל כרחה, שתפקוה צעלי מלחמות להאשה צאמצע הרחוב והשליח זרק הגט לחיקה, נעקה האשה ואין מושיע והיא לא נתרצית לקבל והשליכה הגט מחיקה, ולפי דבריה מרוב הרעש והתאצקות נקרע הגט קודם שצא לחיקה. והוריתי כיון שיש כאן עבירה חמורה לעצור על חרם רבינו גרשום מאור הגולה לגרש בעל כרחה [שו"ע סי' קי"ט סעיף ו' בהגה], א"כ אין שליח לדבר עבירה וצטל מעשה השליחות לגמרי ולא נתגרשה בשליחות הבעל, ואין כאן גירושין והיא אסורה להנשא, והוא המגרש עודנו אישה וחייב כל חיובי הבעל לאשתו, ואסור צאשה אחרת מחמת חרם רבינו גרשום מאור הגולה שלא לישא שחי נשים [שם סי' א' סעיף י'].

וע"ז ערערו קנח ואמרו, שלא אמרו אין שליח לדבר עבירה אלא שלא יתחייב המשלח, אבל עיקר המעשה אינו צטל ונשאר קיים, והרי היא גרושה גמורה אך לא נקרע הגט.

וזה אשר השנתי להשיב על דבריהם.

אמר יחזקאל¹³ לא עלה על לבי שום ספק צענין אין שליח לדבר עבירה דהיינו שגוף המעשה אינו קיים צמידי שהמעשה צעי שליחות. ולא עוד אלא שאני אומר דאפילו לשמאי הזקן דסבר יש שליח לד"ע [קידושין מ"ג ע"א], אפ"ה היינו צמה דאי אפשר לצטל המעשה כמו צמעילה וטביחה או לא והרוג הנפש, שהרי צבר נהרג ואי אפשר לחיות, וצטביחה הרי שור שחוט לפניך, וצמעילה צבר נהנה מן הקודש¹⁴, אבל להיות המעשה קיים צמידי צעני שליחות צדבר עבירה, אין שליח לד"ע וצטל המעשה לגמרי. דאל"כ קשה קושיית מהרש"א¹⁵ צמסכת קידושין דף מ"ג ע"א [ד"ה גמרא], איך אפשר למילף ממעילה וטביחה א"כ קרא בתרומה¹⁶ וגירושין למה. ומה שתירוק מהרש"א דהוה אמינא איפכא דוקא צדבר עבירה אמרינן שלוחו כמותו דקנס הוא דקנים רחמנא להמשלח. אני תמה תינח צטביחה דלא שיך לחייב השליח שהוא לא גנב, וא"כ שפיר יש לומר דקנים רחמנא למשלח, אבל צמעילה הוה דחייב המשלח לא מטעם שליחות הוא, שהרי אפילו שלח ציד חרש שוטה וקטן חייב דלא גרע ממעטן [מעילה כ"א ע"א], אלא עיקר קושיית

5. בכח"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: הרמב"ם על כרחך סובר כתירוק השני של התוס' במס' ב"מ דף י"ד ע"ב בד"ה כהן שאמר.
6. עיין מהדו"ת סי' קי"ב ד"ה ומה שכתבתי בחיבורי.
7. בכח"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: גם התירוק ראשון של תוס' מודה לדין הגל, רק סובר כיון שבשעת קידושין אין כאן עדיין עבירה לכך חלו.
8. עיין מהדו"ת סי' קי"ב ד"ה ומה שכתבתי דגם.
9. בכח"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: הרמב"ם על כרחך סובר כתירוק השני של התוס' במס' ב"מ דף י"ד ע"ב בד"ה כהן שאמר.
10. עיין מהדו"ת סי' קי"ב ד"ה ומה שכתבתי בחיבורי.
11. בכח"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: גם התירוק ראשון של תוס' מודה לדין הגל, רק סובר כיון שבשעת קידושין אין כאן עדיין עבירה לכך חלו.
12. עיין מהדו"ת סי' קי"ב ד"ה ומה שכתבתי דגם.
13. בכח"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: הרמב"ם על כרחך סובר כתירוק השני של התוס' במס' ב"מ דף י"ד ע"ב בד"ה כהן שאמר.
14. עיין מהדו"ת סי' ע"ד ד"ה ומה שכתבתי בחיבורי.
15. בכח"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: הרמב"ם על כרחך סובר כתירוק השני של התוס' במס' ב"מ דף י"ד ע"ב בד"ה כהן שאמר.
16. עיין מהדו"ת סי' קי"ב ד"ה ומה שכתבתי בחיבורי.

1. בכח"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: אין שליח לד"ע בטל השליחות ונחבטל גם המעשה.
2. בכח"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: קושיית מהרש"א איך אפשר למילף ממעילה, א"כ קרא בתרומה למה.
3. עיין מהדו"ת סי' ע"ד ד"ה ומה שנתקשיתם, וסי' קי"ב ד"ה ועכשיו.
4. בכח"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: ישור על קושיית מהרש"א הנ"ל.
נודע ביהודה השלם - אה"ע ב / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי [עמוד 130] (726077)

אף שנעשה למפרע עבודה מ"מ היכא שאינו צר חיובא חל. ומירון השני קוצר כיון שע"י הקידושין לוקה על הצעילה ולא יקח משום לא יחלל, מיחשב חיוב דבר עבירה ולא חיילי למ"ד אי צעי עבד¹¹. אבל בדבר שהעבירה נעשית מיד על ידי השליח בשעת מעשה, ודאי דלא חייל המעשה כלל. וראיה גדולה שאי אפשר לחלק בשליחות ולומר שלענין להיות המעשה קיים שפיר מיחשב שליחות ולענין לחייב המשלח לא מיחשב שליחות, דאי הוה מקום לחלק בזה וא"כ מתחילה דליף [בקידושין מ"א ע"ב] שליחות מתרומה וגירושין וקדשים, שם לא שייך שום חיובא למשלח ושם עיקר הלימוד להיות המעשה קיים, שתרומתו מקרי תרומה ואסורה לזרים ומתרת השיריים, וכן בגירושין וקידושין שחלין ונעשית אשתו ע"י קדושין וניתרת לעלמא בגירושין, וכן בשחיטת קדשים שיהיה הקרבן כשר, אבל אין שם חיובא למשלח. וא"כ מאי מקשה שם דף מ"ב ע"ב שילח ציד פקח וכו', ואמאי נימא שלוחו כמותו, ומאי קושיא דלמא לא אמרינן שלוחו כמותו רק לקיים המעשה אבל לא לחייב המשלח כאלו עשאו בעצמו¹⁰. אלא ודאי דאי אפשר בשום אופן לומר שהמעשה קיים במידי דצעי שליחות, כי אם שהוא לגמרי כאלו עשאו המשלח צידיו וממילא המשלח חייב. ומעתה אי אמרינן דדבר עבירה במידי דצעי שליחות שהמעשה קיים על כרחך אהה צריך לחייב המשלח, וכיון שאין המשלח חייב ממילא אין המעשה קיים¹², וזה פשוט מאד.

והגה נוראות נפלא¹¹ בדברי רבינו הגדול הרמב"ם צפ"ו דמעילה וז"ל שם, הלכה א' מי ששגג ולקח הקדש או מעות הקדש ונחטו לשליח וכו', שם הלכה ב' ד"א וכו', ובכל התורה כולה אין שליח לד"ע אלא צעילה לבדה שלא יתערב עמה איסור אחר. והנה כללל כחיל שזולת מעילה אין בכל התורה כולה שליח לד"ע, וקשה והרי איכא טביחה ושליחת יד¹² כדמוכח שם בריש פרק ב' דקידושין דף מ"ב ע"ב ומ"ג ע"א, והרמב"ם עצמו פסק כן צפ"ב מהל' גניבה הלכה י' וכן צפ"ג הלכה ו' דטובת ע"י שליח חייב, וכן בהלכות גזילה פ"ג הלכה י"א פסק כן בשליחת יד, וא"כ איך כחב בהלכות מעילה שאין שליח לד"ע אלא צעילה¹².

ואומר אני דמה דקיי"ל אין שליח לד"ע כולל שמים. חדא לפטור המשלח, ואידך לנטל המעשה שאין המעשה קיים כלל. וצמעה שיש שליח לד"ע היינו שניהם יחדיו, לחייב המשלח וגם שיהיה המעשה קיים כאלו עשאה בעצמו, דהנה צעל הבית שאמר לשלוחו תן חתיכה לאורחים, ועשה שליחותו בלי שינוי וזה לאורחים ליטול אחת, והם קיימו דבריו ונטלו

אחת ואכלו, לא מעלו רק צעה"ב, והטעם שלא מעלו האורחים באכילתן¹⁰, היינו שאין מועל אחר מועל שכיון שמעל צעה"ב כבר יצא לחולין, ואם היינו אומרים שהא דאמרינן צמעה שליח לד"ע היינו לחייב המשלח אבל לא לקיים המעשה¹¹, וכאן קיום המעשה הוא שיוצא לחולין, ואם לא היה המעשה קיים א"כ לא היה יוצא לחולין, א"כ אף אם יהיה כאן שליח לד"ע מועיל לחייב המשלח מ"מ היו כולם מועלים דלא נפיק לחולין. אבל באמת ילפינן מעילה מתרומה, וכשם שבתרומה מועיל שליחות לקיום המעשה ה"נ צמעה, ולכך לא מעל רק צעה"ב. וצמעה דאמרינן שליח לד"ע היינו לחייב המשלח, אבל לא שייך שם קיום המעשה שהרי שור שחוט לפניו, וכי צריך שליחות להכשר שחיטה, וכן בשליחת יד גם כן דיש שליחות לד"ע היינו לחייב המשלח אבל לא שייך שם קיום המעשה. והרמב"ם¹³ צא כאן ליתן טעם על כל הנזכר בשתי צבות, דהיינו צבא ראשונה שקיים שליחותו שלא מעל רק צעה"ב, וכאן צעולה שלא מעל רק האוכל שהוא האחרון, ולכן קאמר שצבא התורה אין שליח לד"ע לא לחייב המשלח ולא לקיים המעשה, רק צמעה שיש שניהם יחדיו וזה טעם על צבא ראשונה, ושפיר קאמר רק צמעה, שבה האופן דאמרינן שליח לד"ע לקיים המעשה ליכא רק צמעה ואין ענין לטביחה ושליחת יד לזה¹². ושם התנה שלא יתערב עמה איסור אחר, ולכן צעולה שיש כאן איסור אחר אין שליח כלל, לא לחייב המשלח ולכן הראשונים פטורים, ולא לקיים המעשה להוציא לחולין ולכן האוכל חייב לבדו¹⁰. ואין להקשות א"כ נשאר קושיית מהרש"א, דאיך אפשר למילף כל התורה ממעילה א"כ ל"ל קרא בגירושין, ומה שפירצתי לעיל דאיצטריך בגירושין ותרומה להיות המעשה קיים, הרי גם צמעה המעשה קיים. יש לומר דבאמת הוה אמרינן להכי גלי בגירושין ותרומה להורות דדבר עבירה לא ילפינן להיות המעשה קיים, אבל אכתי ילפינן לחייב המשלח. ואף שצמעה המעשה קיים והמשלח חייב אפילו היכא דלא שייך שליחות כגון ע"י חרש שוטה וקטן, ולא גרע ממעטן של זיתים וכמו שאמרו צמעה דף כ"א ע"א, מ"מ אי הוה אמרינן אין שליח לד"ע הוה גרע טפי וכמ"ש החוס' [שם] צסוף ד"ה נתנו ע"ג הקוף.

ולחלק בין אם ידע השליח שהוא ד"ע או לא. מלמד שבנדון דידן אם לא ידע השליח שהגט ד"ע צודאי הגט בטל כמו שאכתוב לקמן, אך לגוף הדין כבר הכריע הש"ך בחו"מ סימן שמ"ח [ס"ק ו'] ודבריו כראי מונקים, ואני מוסיף ראיה גדולה. דהנה בקדושין דף מ"ג [ע"א] אמר רבא

11. בכת"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: פליאה בדברי הרמב"ם פ"ז ממעילה שכתב ובכל התורה כולה אין שליח לד"ע אלא במעילה לבדה. והוא תמוה דהרי איכא טביחה ושליחות יד.
12. עיין מהדר"ת סי' קי"ב ד"ה ומה שנפלאתי.
13. בכת"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: יישוב דברי הרמב"ם הנ"ל.
הודפס מאתר אוצר החכמה

9. בכת"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: רא"י גדולה דאי אפשר לחלק ולומר דדוקא שלא לחייב המשלח אמרי' אין שליח לד"ע אבל המעשה קיים, דא"כ נסתר גוף הרא"י שבכל התורה שלוחו כמותו, ונסתר קושיית הגמ' ממעילה.
10. עיין מהדר"ת סי' קי"ב ד"ה ועל.
נודע ביהודה השלם - אה"ע"ב / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי {עמוד 131} (726077)

אם תימצי לומר סבר שמאי שני כתובים מלמדין והוא ההוא לא דריש, מודה באומר לשלוחו לא ובעול את הערוה ואכול חלב שהוא חייב ושולחיו פטור, שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב. והנה כמה דוחקים הוצרך רבא להקדים צדק את"ל, שיסבור שמאי שני כתובים מלמדין, וגם יסבור הוא ההוא לא דריש. ואף אם יהינא¹⁴ כל את"ל הללו משכוני נפשיה אדשמאי למה ליה והרי אין הלכה כמותו, והרי דרך מרווח לפניו לומר חידוש דין זה אליבא דהלכתא, באומר לחזרו אכול חלב זה והיו סבורין שהוא שומן, דבזה לא שייך אין שלים לד"ע כיון דלא ידע שהוא עבירה, ואכל שהאוכל חייב חטאת¹⁵ ושולחיו פטור שלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב. אלא ודאי דאפילו בלא ידע שהוא עבירה גם כן אין שלים לד"ע¹⁵.

ובזה ג"כ נראה לי פשוט דמה דמספקא ליה לר"י שם בחוס' ד"ה שלא מצינו וכו', באומר להצירו הושט ידך לכד שמן, או שצ על עורות של הקדש, או התחמם בגזיו עולה, והשלית לא ידע שהם של הקדש דהשתא לא עשאו שלים אלא להנאה, אם יתחייב המשלח כדאמרין גבי מעילה, או דלמא זה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן¹⁶. ולפמ"ש ע"כ שבוה חייב המשלח, דאל"כ למה נדחק רבא בחידוש זה אליבא דשמאי, וה"ל למימר חידוש זה אליבא דהלכתא צמעילה¹⁷, והטעם נלע"ד מתרי טעמי. חדא דצמעילה ליכא למפטריי מטעם שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה, שהרי גם זה חוטא וזה מתחייב לא מצינו בכל התורה ואפ"ה צמעילה רחמנא רבייה מגזירה שוה לתרומה [שם מ"צ ע"ב], וכל עניני מעילה מהני ע"י שלים אפילו מעילה שע"י הנאה¹⁸. ועוד שע"כ לא מצינו זה נהנה וכו' אלא מתורת שליחות, שכיון שהוא נהנה להנאת עצמו עושה ולא הוא שלים, אצל צמעילה לא מטעם שמיחשב שלוחו מתחייב, שהרי אפילו ע"י חרש שוטה וקטן מתחייב כיון שאיתעבד שליחותיה, והעיקר רק שיתעבד שליחותו ואפילו ממילא דומיא דמעטן ודומיא דקוף שמציא שם צמס' מעילה דף כ"א¹⁹. עוד נ"ל ראייה ברורה שאין חילוק בין השלית ידע שהיא עבירה ובין לא ידע, שהרי שם בקידושין [מ"ג ע"א] ס"ל לשמאי הזקן לאומר לשלוחו לא והרוג הנפש ששולחיו חייב, והיינו חייב מיתת בית דין, דללישנא דאי צעית אימא הוא לאמרין מאי חייב צדיני שמים. וא"כ כיון שחייב מיתת צ"ד קאמר, איך אפשר לדונו¹⁶ והא התראת ספק שמא לא ישמע לו השלית¹⁷, ואפילו בחצר שאין צריך התראה מ"מ הוא עצמו ג"כ אינו יודע שבדאי ישמע לו השלית. וצריך לומר דשם קאי דומיא דדוד ויואב

שבדאי ישמע יואב לציווי המלך דאל"כ מיחשב מורד צמלכות, וא"כ מכלל דלא ידע השלית שהוא ד"ע¹⁷, דאל"כ אכתי הוה התראת ספק שמא לא ישמע לו¹⁸, ואינו מחויב לקיים גזירת המלך בזה דדרשינן אין ורקין [סנהדרין מ"ט ע"א]. אלא ודאי דמיירי בלא ידע השלית ובוה מתחייב שמאי הזקן¹⁹, מכלל דחכמים פטרי אפילו לא ידע השלית שהוא ד"ע, כיון שעכ"פ אינו דומיא דחצר דבעל כרחו מותיב צו, משא"כ אדם אי צעי לא עביד, אף שיהיה מורד צמלכות ובדאי יעשה מכל מקום אי צעי לא עביד, וכן מקרי צר חיוב אף שהוא שוגג.

אבל בדבר זה אין לנו צריכין לזה, שאם לא ידע השלית שיש כאן עבירה הוה שליחות בטעות ונעקר השליחות לגמרי ולא ניתן הגט בשליחות הצעל וצטל לגמרי²⁰. ואני אומר¹⁸ הן מלד הצעל והן מלד השלית, שגם הצעל טעה וסבר שאינו עובר חרס דרבינו גרשום והוה גט בטעות, ואף שצטל הצעל כל המודעות, אצל אן סהדי שנגד דת התורה לא היה עושה וטעות זה לא קיבל אנפשיה. ודע שהריטב"א כתב סבירא זו לדחות דעת התוס' [קידושין מ"ב ע"ב ד"ה אמאי] שחילקו בין שלים שוגג, ועיין בחידושי לקדושין [שם ד"ה מאין]. אצל אני אומר שאפילו התוספות וסייעתייהו המחלקים בין שלים שוגג מודים בזה, ועד כאן לא נחלקו אלא בדבר שהמעשה אי אפשר להצטל, כמו טביחה ששור שחוט לפניך, ולא הרוג הנפש שכבר זה נרצח ומוטל מת, וא"כ השלית שעשה הדבר בשוגג הטעות שלו על גוף המעשה ולא על השליחות, שאלמלי ידע שיש עבירה לא היה עושה, אצל צענין עשיית המעשה ליכא למימר שלא היה עושה בשליחות המשלח, אדרבה היה נחשב לו עון טפי אם עשאו לעצמו, ולכן כיון שגוף המעשה אי אפשר למיחדר אין השליחות בטעות, ולכן ס"ל דלא שייך דברי הרב וכו' וחייב המשלח, אצל גט שאם אין כאן שליחות אין כאן גט וצטל נתינת הגט לגמרי ואין כאן עבירה למפרע כלל וכלל, שפיר הוה שליחות בטעות וצטל הגט לגמרי²⁰. וכן אף שהשלית צעק, ליכא למימר שודאי עושה, דדבר זה מועיל רק צדיני שמים ולא צדיני אדם, ולהכי השוכר עדי שקר חייב רק צדיני שמים ולא צדיני אדם [צ"ק נ"ה ע"ב] משום דאין שלד"ע.

ואם שייך באיסור דרבנן אין שלים לד"ע, ג"כ צנודן דידן אין צורך לזה שהחרס לאורייתא. וזה לשון הרשב"א בתשובה סימן תקנ"א, ולענין מה ששאלת אחר שהיה הדבר מקופקא אם להיתר אם לאיסור עד שיתצטרך לכס מפי צקי דצבר, אסור לשמות ממנו מחמת החרס אם לאו, הזאת ספיקא

14. בכת"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: הוכחה שאין חילוק בין ידע

השלית שהוא דבר עבירה או לא, מרבא שאמר מודה שמאי וכו'.

15. עיין מהדו"ת סי' קי"ב ד"ה ומה שהוכחתי, וסי' קי"א.

16. בכת"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: שמאי הזקן דאמר האומר

לשלוחו הרוג הנפש משלחו חייב, קשה הא הוה התראת ספק,

נודע ביהודה השלם - אה"ע"ב / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי [עמוד 132] {726077}

17. עיין מהדו"ת סי' ע"ז ד"ה ומה שתמהתם עוד.

18. בכת"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: במה שאין שור שחוט לפניך

ואפשר לבטל המעשה אז גרע טפי אם לא ידע השלית שהוא ד"ע דהוה

לי שליחות בטעות.

הודפס מאתר אוצר החכמה

דאף שעובר משום לפני עור לא מקרי צר חיובא¹⁹. ועוד אני תמה על המשנה למלך בזה, דהרי ע"כ לא מספקא ליה למהרי"ט [שהביא שם] אלא אי באיסור דרצנן אמרינן אין שלים לד"ע כיון דמן התורה חשיב שלים, אבל אי אסור מן התורה אין כאן ספיקא²⁰, וא"כ איך אקשו שם בגמרא [ב"מ י' ע"ב] אלא מעתה [ה]אומר לאשה ועבד לאו וגו' לי וכו'. והדבר תמוה וכי הוה סלקא דעתך שאשה ועבד מותרים לגנוב, והלא ודאי אף שהיה סבור דלאו בני חיובא מקרו מ"מ אסורים לגנוב מן התורה ועוברים על לא תעשה דלא חגנובו, דכל מצות לא תעשה נשים חייבות [קידושין כ"ט ע"א], וא"כ למה לא נימא אין שלים לד"ע, אלא ודאי דלהאי מאן דאמר [דבעין] צר חיובא לא אמרינן אין שלים לד"ע כי אם כשהשלים צר חיובא לאותו דבר כמו המשלם, כגון כהן שאמר לכהן שהשלים צר חיובא לאותו דבר כמוהו, אבל כשאינו צר חיובא לאותו דבר עצמו שהיה המשלם חייב לא משגיחין בשום איסור שיש כאן. ואדרבה לדעת המקשה שאשה אינה צת משלומין כלל א"כ היא חייבת מלקות על הגניבה דלא הוי ניתק לעשה דהשבה²¹, ואע"פ כן כיון שאין עליה אותו חיוב שיש על המשלם דהיינו חיוב משלומין לא מקרי צר חיובא²², אבל צהרם דרצנו גרשום מאור הגולה השלים צר חיובא לאותו דבר שהמשלם צר חיובא.

ומה שקצת ראו לומר שהשלים לא מקרי צר חיובא לגבי זאת האשה שאינה אשתו ואם יגרשנה מחמת עצמו אינו צר חיובא. אבל זה אינו, חדא דלדעמי חרגמ"ה לא על הבעל לחוד קאי, אלא שלא לגרש אשה בעל כרחו וחל על הבעל ועל השלים ועל כל מי שנטפל לזה²³. ועוד בשלמא ישראל לענין גרושה לא שייך אללו איסור גרושה כלל, אבל בשלים זה שייך איסור חרגמ"ה שלא לגרש אשתו בעל כרחו. חדע דאי סלקא דעתך דבעינן שיהיה צר חיובא לאותו דבר עצמו שנעשה עליו עתה שלים, א"כ היכי מקשו בש"ס [ב"ק ע"א ע"א] בטביחה שטובח ע"י אחר וכי זה חוטא וזה מתחייב, וכי השלים צר חיובא לגבי אותו שור ד' וה' והרי הוא לא גנב, וא"כ לרצינא לא מקשה הגמרא כלום²⁴. ואם נימא דסוגיא דלא כרצינא א"כ ממילא נדחו דברי רצינא, כיון דסוגיית הש"ס בבבא קמא [שם] ובכתובות [ל"ג ע"ב] ובקדושין [מ"ג ע"א] טביחה הוי שלים לדבר עבירה דלא כרצינא, ועוד לרצינא קרא למה לי בטביחה או לרצות השלים. אלא ודאי דזה מקרי צר חיובא, שאף שעל טביחה זו שטבח שור שגנב חזירו אינו חייב ד' וה', מ"מ אם הוא יגנוב שור ויטבחנו חייב, מקרי צר חיובא²⁵.

והנה צבוק הדבר אי הלכה כרצינא או כרצ סמא, כבר הרחיב הש"ך בראיות צרות צדימן קפ"ב צח"מ [ס"ק א'] דהלכה כרצ סמא. ואני מוסיף דעל כרחק גם רצא

דאורייתא אם לאו. דע כי ספיקא דאורייתא הוא דאסור לעבור על החרם דצר תורה, כי בכל המקומות הרגילו לאמר משביעין לנו ומחרימין, ויש כאן שבועה¹⁹, גם כי ארור יש בו גם שבועה כדאיחא בשלהי שבועת העדות [שבועות ל"ו ע"א], אסור להקל עליו לכתחילה עד שיתברר לכם הימרא דכל ספיקא דאורייתא לחומרא, עכ"ל הרשב"א²⁰. וקל וחומר צהרם רצנו גרשום מאור הגולה שלא לגרש בעל כרחו שהוא חמור מאד ונתפשט בכל ישראל כמ"ש הר"ן¹⁹ בתשובה סימן ל"ח²¹. אלא דלגוף הדין פשוט צעניי שגם באיסור דרצנן שייך אין שלים לד"ע²², וככל ההוכחות הצרות שהוכיח המשנה למלך בפ"ב מהל' רוחא [הל' ב']. ומה דהוה קשיא ליה לבעל משנה למלך מאיש שאמר לאשה אקפי לי קטן [ב"מ י' ע"ב], והרי אשה אסורה להקיף קטן מדרצנן, ודחיקא ליה מלתא לבעל משנה למלך לומר דסוגיא זו אחיא כרצ הונא [נזיר ג"ו ע"ב], כיון דאין הלכתא כרצ הונא רק נקטינן דאשה אסורה להקיף קטן מדרצנן. אני אומר פה קדוש יאמר דבר זה, ומתחלה אוכיח ראייה צרורה מדברי החוס' שגם באיסור דרצנן אמרינן אין שלים לד"ע, שהרי התוספות כתבו שם צ"מ דף י' ע"ב צד"ה דאמר לישראל וכו', שכתבו אבל ישראל אף שעובר משום לפני עור מ"מ כיון דאי מקדשה לעצמו לא מחייב צר חיובא. והנה לפני עור לכולי עלמא היכא דלא קאי צתרי עברי דנהרא לית ביה איסור דאורייתא רק מדרצנן [חוס' שבת ג' ע"א ד"ה צבא], וא"כ מה קשיא ליה מלפני עור²³, אלא ודאי דגם באיסור דרצנן מקרי ד"ע²⁴, רק עיקר הסברה כאן כיון שלעצמו אם מקדשה ליכא חיוב צר חיובא.

והנה באשה המקפת לקטן רוב הפוסקים ס"ל דמותרת להקיפו לכתחלה, והם הרי"ף והרא"ש [פ"ג דמכות] כמו שהביא הב"י בשם [יו"ד] בס"י קפ"א [ד"ה ואשה], וכן ספר המנוח [מנוח ל"ח סוס"י ג"ו]. וא"כ שפיר לדידהו מה דאמרינן איש שאמר לאשה וכו'. ואפילו להרמב"ם [פי"ב מע"ז הל' ה'] שסובר שאסורה מדרצנן והסכים לדבריו הראב"ד [שם], מ"מ אין זה דוחק אם נוקמי הך אוקימתא לרצ הונא. אלא שאין לנו זריכין לזה אפילו לדידהו, דהא לדידהו אשה אסורה להקיף קטן, ולע"ד הטעם שאף הניקף עובר, אלא שקטן אוכל נבילות וכו' אף שאין מזוין להפרישו [יצמות קי"ד ע"א], מ"מ זה הוה כמאכלו צידים ולכך קברתינהו חובה לנביה. וא"כ עיקר האיסור מדרצנן שבאשה לדעת הרמב"ם, הוא משום מכשול הקטן והוה לפני עור²⁵, וא"כ כיון שהאשה עצמה לאו צת חיובא היא אם מקפת לעצמה, רק שכאן היא צת חיובא משום לפני עור, לא מקרי צת חיובא, דומיא דכהן שאמר לישראל קדש לי אשה גרושה

19. עיין להלן סוס"י ע"ז ד"ה ומאוד, שמביא ללשונו הר"ן ומבאר. ועי"ש בגליון. נודע ביהודה השלם - אה"ע ב / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי [עמוד 133] {726077}

20. עיין מהדר"ת סי' קכ"ט ד"ה ואמנם אצלי. הודפס מאתר אוצר החכמה

אוכל צהיתר, מ"מ כיון שצטליחותו של הטמא אוכל היה ראוי להטמא להתחייב²¹, אלא שפטור מטעם לא מצינו זה נהנה וזה מתחייב, ולמה ליה לרצא לומר חידוש דין זה דוקא לשמאי. אלא ודאי שעיקר כרצ סמא וצלאו הכי פטור המשלח משום דאין שליח לד"ע כיון דאי צעי עבד. אמנם לפמ"ש הפני יהושע [קידושין מ"ג ע"א ד"ה שלא] דלא שייך זה נהנה וזה מתחייב כי אם היכא דנהנה מתחייב, נסתר הוכחה זו.

סובר כרצ סמא²¹, דאם לא כן הדרא קושייתא הראשונה, משכוני נפשיה רצא אליבא דשמאי הזקן למה, הא חידוש זה דלא אמרינן זה נהנה וזה מתחייב היה יכול לומר אליבא דהלכתא, וכגון טמא שאמר לטהור אכול קדשים שהוא ממש דומיא דאיש שאמר לאשה אקפי קטן, אף שלא נעשה כאן שום איסור שאשה מותרת להקיף הקטן, מ"מ כיון שאיש נזהר אוחה וצטליחות דאיש היא מקפת חייב האיש לרצינא, וא"כ טמא שאמר לטהור אכול קודש אף שהטהור

סימן עו

תשובת הגאון רבי יצחק הלוי איש הורוויץ בענין הנ"ל

ואלה דברי מחותני הגאון אב"ד דק"ק אה"ו

לא מצינן למיעבד, דשחיטה צבעלים לכתחלה וכדמוכח סוגיא דקדושין פ"ג [מ"א ע"ב] דליף שליחות משחיטת קדשים²². גם ראייה מפורשת מאונס שגירש [מכות ט"ו ע"א], דאף דעובר על לאו לא יוכל לשלחה [דברים כ"ג כ"ט] אפילו הכי הגט כשר וחייבים עליה משום אשת איש, ואף דסתם גט נעשה ע"י שליח לפי דעת הטור והב"י דהסופר נריך להיות שליח דבעל. גם חימה מאד על התוס' שכתבו לחד תירוצא דהיכא דאין שליח לד"ע הקדושין בטל מכל וכל אם מקדש חייבי לאוין ע"י שליח, קשה הרי מתניתין מפורשת [גיטין י"א ע"ב] האומר תן שחרור זה לעבדי לא יחזור, וקיי"ל כרצ יהודה דאמר [שם ל"ח ע"א] המשחרר עבדו עובר צעשה, וא"כ אמאי יהיה משוחרר הא אין שליח לד"ע.

על דבר המערערים אודות הגט שנתן בעל כרחה על ידי שליח ע"פ פסק מרבני גאוני ארץ, מאחר שהיתה עוברת על דת שעברה על חרמות ושמוות אחר כמה התראות מפי רבנים. והנה ראיתי מי שחוששין על הגט מחמת שאין שליח לדבר עבירה. ותמוה לי אפילו לטעומת שקוצרין שלא עשה כהוגן כמה ששלח גט בע"כ, מ"מ לא קיי"ל פסקא שהמניא המשנה למלך¹. הגם דהתוס' במסכת צ"מ דף (י"ג) [י' ע"ב ד"ה דאמר] כתבו לחד תירוצא דלמאן דאמר דאף היכא דהשליח לאו בר חיובא צכהן שקידש גרושה ע"י שליח אין שליח לד"ע נפקא מיניה דאין חל קידושין כלל, ומאחר דהפוסקים לא הביאו דין זה. גם דבש"ע [ריש סי' קכ"ד] איתא כתב גט על איסורי הנאה כשר²³, אף שלכתחלה אסור כדאיתא בצ"י [עיי"ש בצ"ש], והרי הב"י פוסק [בשו"ע ריש סי' קכ"ג] כטור בשם הרמ"ה דהסופר נריך להיות שליח הבעל. גם אם כתב בשבת וציה"כ מכשיר בשוגג [שם סעיף ה'], ואף דהש"ך [ח"מ סי' שמ"ח ס"ק ו'] פוסק לרצ סמא דס"ל דאף היכא דהשליח לאו בר חיובא אין שליח לד"ע, אין חילוק בין שוגג למזיד. גם מבואר בצ"י [יו"ד סי' רכ"ח קמ"ז ע"ב מדפי הטור] בשם תשובת הר"ן [סי' י"ז] בחד שגדר על דעת רבים שלא לגרש אשתו וזהו להסופר לכתוב וליתן גט, מוכח שם דכשר בדיעבד.

ועוד ראייה מפורשת דבתמורה דף ט' [ע"א] איתא דיכול להמיר בשל אחר כגון דאמרו הבעלים כל הרוצה להמיר יבוא וימיר, והא הכא איכא איסור דלא יחליפנו ולא ימיר [ויקרא כ"ז י'], ואמאי יהיה מתפסם בתמורה הא אין שליח לד"ע. וזה חימה גדולה על התוס', דבשלמא הני ראיות שכתבתי לעיל יש ליטע שיעט התוס' בדוחק, דלפי דכתב הש"ך [שם] דלמאן דאמר דהיכא דהשליח לאו בר חיובא נמי אין שליח לד"ע אפילו בשוגג, אף דאין שייך הטעם דברי הרצ ודברי התלמיד דברי מי שומעין, משום דגזירת הכתוב הוא דוקא בשחוטין חוץ ומעילה וטבחה ומכירה (אין) [יש] שליח לד"ע, ויש לומר דדוקא באיסור לאו אין שליח לד"ע, אך בתמורה דאיסור לאו אין ליישב.

גם ראייה מהא דר"ע מכשיר צבעלי מומין שהקריבו הכהנים דאם עלו לא ירדו [זבחים פ"ד ע"א], ואמאי לא פשט ליה מהכא דכהני שלוחי דרחמנא נינהו, או מכהנים ששחטו קודם תמיד של שחר או עברו אעשה דהשלמה דכתבו התוס' [פסחים נ"ח ע"ב ד"ה העולה] דהקרבן כשר מן התורה, אף דעברי אעשה דהשלמה. ומבואר דאף לפי פשיטת הגמרא [קידושין כ"ג ע"ב] דכהני שלוחי דרחמנא נינהו, לענין שחיטה שלוחי דידן נינהו, דלא שייך כאן מי איכא מידי דאין

21. בכת"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: טמא שאמר לטהור אכול קודש, הוא דומה לאיש שאמר לאשה אקפי קטן.

1. עיינו להלן סוס"י ע"ז ד"ה והנה, ובהערות שם.

גרושה נמי מאי בר חיובא הוא כיון ללא מקדש לעצמו, ותירוך התוס' משום דאי הוה מקדשה לעצמו היה עובר בלאו שפיר הוה בר חיובא, והכא בגירושין לא שייך זה, ואפילו למאי דפסק הש"ך [שם ס"ק א'] כרצ סמא דאף דהיכא דשליח לאו בר חיובא אין שליח לד"ע, לפי התירוך ראשון שכתבו התוס' (בקידושין) [בב"מ שם] מוכח דאפילו הכי הקדושין אין בטלין. ואף לפי תירוך שני ע"כ לומר דס"ל דוקא באיסור לאו דומיא דשחוטאי חוץ ומעילה, ואף דאפילו הכי קשיא לי הא דאמרינן ממירין בשל אחרים כנ"ל, ע"כ לומר ולדחוק דלהאי תירוצא ס"ל דמימר נמי לאו הנייתק לעשה, ודוק. וזוהי יש לתרץ נמי באונס שגירש, אבל במרגמ"ה לא יעלה על דעת שום מורה לפקפק בדיעבד, כמבואר בב"ש דעושה קל וחומר לענין דקדושין תופסין מי שיש לו אשה וקידש אחרת, ממי שמקדש שניה דרבנן.

גם לפ"ז הא איתא בגמ' [גיטין ז' ע"ב] דכל המגרש אשתו ראשונה מוצא מוריד עליו דמעות², ואפילו הכי אמרינן לענין שליחות [קידושין מ"א ע"א] מה לגירושין שכן ישנו בעל כרחה. גם דאסור לקדש בתו הקטנה [קידושין שם], ואפ"ה איתא בש"ע [סי' ל"ו סעיף ז'] דאז יכול לקדשה ע"י שליח, ואין חולק על זה. גם מבואר בגמ' [שם] דהאיש מקדש צו ובשלוחו, ואע"ג דאיכא איסורא לקדש ע"י שליח כמבואר בגמרא שם. גם ראייה מפורשת מהא דאיתא בגמרא [שם נ"א ע"א], קידש חמש נשים [ובהן שתי] אחיות צפירות שביעית נכריות מקודשות דאשה אחת נעשה שליח לחברתה [שם נ"ב ע"א], אע"ג דאסור לכתולה לקדש כמבואר בתוס' שם [ד"ה המקדש] משום דהוי ליה כסחורה. גם בתרומה דמרבין שליחות [שם מ"א ע"ב], מהאי קרא דרשין [שם מ"ו ע"ב] דאף אם חרס מן הרעה על היפה תרומתו תרומה אף שעובר בלאו. ובכל הפוסקים הן בהרמב"ם והן בשאר מפרשים לא מנינו שחילקו בזה. אלא דפשוט הוא לכל הפוסקים דאין שליח לד"ע היינו שאין חייב המשלח וכתירוך קמא של התוספות [בב"מ י' ע"ב ד"ה דאמר] דתפסו קדושין לכולי עלמא, ולא זכרו מזה ברמב"ם [פ"ט מאישות הל' ו'] ובשאר פוסקים [טושו"ע סי' ל"ה סעיף י"א] לענין שלח שליח לקדש האשה ומת השליח, שיהא מותר באחות חייבי לאוין כמו שהתירו באחות חייבי כריתות, ואם נתרץ בדוחק ולדברי התוספות כתירוך השני הנ"ל דמוקי להראיות הנ"ל דאירי שהשליח שוגג, ותוספות לשיטתייהו [בב"ק ס"ט ע"א ד"ה נתנו, קידושין מ"ב ע"ב ד"ה אמאי] דהיכא דהשליח שוגג לכולי עלמא יש שליח לדבר עבירה, על כל פנים בנדון דידן בודאי עכ"פ היה השליח שוגג כיון שעשה ע"פ צית דין ואומר מותר אונס הוא.

ועוד אני חוזר לסברת הראשונים שאף אם יהיה מעשה כזה איתרמי שאחד שגירש בעל כרחה, שאשתו מגורשת

בדיעבד, שאין אומרים אין שליח לד"ע וכסתמת הש"ע, ואין ראייה אף מתוס' הנ"ל. דהא יש לדקדק בתוס' דכתבו אי נמי י"ל דאף לרצא נפקא מיניה כו', דקשה דמה מדייקי התוס' דאף לרצא דהא הקושיא הוא לרצא ופשיטא דאליבא דרצא לריכין לנפקא מיניה זה. אלא דהתוס' צאו לתרץ דצריהם דקשה דלישנא דגמרא לא דייקי הכא, דבגמרא עושה נפקא מיניה אי מחייב שולחו ולא מזכיר כלל דנפקא מיניה אי מקודשת או לא, ולכך מתרצים התוס' דלשיטת רצא דוקא הא נפקא מיניה דאין קדושין חלין, דרצא ס"ל בתמורה [ד' ע"ב] דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד מהני, ואף דבאלמנה לכהן גדול יליף ליה רצא מקרא ללא יחלל דקידושין תופסין, כדמחרץ שם בסוגיא דתמורה [ה' ע"ב] דכתב [ויקרא כ"א ט"ו] לא יחלל, מ"מ אם עשה ע"י השליח אי לא מיחייב שולחו והשליח הוא דיעבד, י"ל לשיטת רצא ללא חלין הקדושין כיון דליכא קרא לרצוייה. וזוהי מתורץ דהגמרא אין עושה נפקא מיניה זה, דבאמת לא קיי"ל כרצא דהא דס"ל כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, כמו דמוכח לפירש"י שם בתמורה [ו' ע"ב ד"ה צנינו], דרצא ס"ל כמאן דאמר שינוי בגול לא קנה לשיטתו דס"ל דאי עביד לא מהני, ואנן פסקינן כמאן דאמר דשינוי קונה [רמב"ם פ"א מגניבה הל' י"ב, טושו"ע חו"מ ריש סי' שני"ג], וא"כ ליכא דחש להא לומר דקדושין יהיו בטלים. ומה"ט סתמו בגמרא [קידושין ס"ח ע"א] וצפוסקים [רמב"ם פ"ד מאישות הל' י"ד, טושו"ע סי' י"ח] דקדושין תופסין בחייבי לאוין ולא חילקו בין שנעשה ע"י שליח או לא, דנפקא מיניה קולא ג"כ דאי לא תפסו קדושין אם קדשה עוד אחד יהיו קדושי שני קדושין, ועל כרחך ללא קיי"ל דהא כרצא אף לסברת התוס' בתירוך שני.

ועכ"פ צאם אחד עבר על חרס רבינו גרשום אין שום חשש לומר דאין שליח לדבר עבירה, כדמוכח בתוס' דתמורה שם דף ו' [ע"א] ד"ה והשתא דשנינן, דמקשי התוס' דנימא דפליגי בחד שנשבע שלא לגרש וכו', וכתבו שם וי"ל כיון שאין האיסור כמו לא יוכל לשלחה אלא שהוא צדא את האיסור, בכהאי גוונא לא אמר רצא ללא מהני, עכ"ל. ומהיכי תימי לא נימא בנדון דידן דאף לתירוך זה אין זה אלא בלאו גמור שבתורה ולא באיסור חרס שצדה רבינו גרשום, וא"כ אין חשש בדיעבד. אבל בנדון דידן בודאי אין לריכין לכל זה, שאם היה עושה שלא כדין בודאי היה ראוי לרדפו בשעת מעשה, לא כן הוא שעשה בצדק ומשפט. ואף אם היה עושה שלא כהוגן, אחר י"א שנים שנעשה המעשה לא נאה ולא יאה למעבד ליה הכא. בכן אין איסור וחרס חנם חל ודברי המערערין בטלים כחרס.

כ"ד הטרוד פה ק"ק אה"ו י"א.

הק' יצחק הלוי איש הורוויץ²

2. בספרו שו"ת מטעמי יצחק סי' י"ז הי"ח השיב עוד ב' תשובות בענין זה, הבאנום בראש ההערות לסי' ע"ז נספח ב' ד'.
 נודע ביהודה השלם - אה"ע ב / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי [עמוד 135] {726077}

סימן עז

השגות לסתור דברי הגאון הנ"ל

זוה תשובתי

אתמול צא למראה עיני דברי מחותני הגאון אב"ד דק"ק אה"ו והעברתי עיני עליו וראיתי שכל דבריו

לאהבת הניעות ולא חש לכתוב אף דברים שאין בהם ממש. ותחלה אני אומר מה שהביא מכתיבת הגט על איסורי הנאה ומכתיבת הגט בשבת ויום הכיפורים. הנה אי בעינא אמינא ליה באיזה משנה או גמרא או פוסק מפורסם מלא שכל זה מיירי אפילו אומר לסופר, ודלמא באמת דוקא בכתבו הבעל, וכי דברים בעלמא רוצה לעקור הלכה קצועה שהבאתי מדברי התוס' דאין שליח לדבר עבירה בטל המעשה^א. אלא שבאיסורי הנאה לא דק כלל^ב, וממה נפשך, להפוסקים דמותר לכתוב לכתחלה על איסורי הנאה [עי' ב"ש ריש סי' קכ"ד], אין כאן ד"ע כלל, ונמלא דבריו רק למי שאוסר לכתחלה והוא רק דעת התוספות [גיטין כ' ע"ב ד"ה בכתיבת], והרי התוספות [שם כ"ב ע"ב ד"ה והא] ס"ל דלא צעין שליחות לכתיבת הגט^ג, והא דלא הוכיחו התוספות מכאן דלא צעין שליחות לכתיבת הגט, היינו משום דאיכא למדחי דמיירי בכתבו הבעל עלמו.

ובכתיבת הגט בשבת ויום הכיפורים ודאי צהא תליא, לדעת רוב הפוסקים דלא צעין שליחות בכתיבה, מדמיכשר חרש שוטה וקטן לכתוב בגדול עומד על גביו [עי' ב"ש ריש סי' ק"כ], א"כ מיירי אפילו כתבו הסופר, ולדעת הפוסקים דצעין שליחות דבעל לענין כתיבה, מוקמינן ליה באמת בכתבו הבעל^ד. ומה שהביא ממי שנדר שלא לגרש אשתו ולזה לסופר לכתוב. הנה דבר זה הביא בשם תשובת הר"ן [סי' י"ז], והרי הר"ן סובר צהדיא [גיטין י"א ע"א מדפי הרי"ף] שאין נריך שליחות לכתיבת הגט. ומה שכתב בשם הר"ן שאמר לסופר לכתוב וליתן, שקר העיד.

ומה שהביא מאונס שגירש [מכות ט"ו ע"א], וכתיב ואף דסתם גט נעשה ע"י שליח לדעת הב"י והטור דהסופר נריך להיות שליח הבעל. דבר זה אין מן הראוי להשיב, וכי אונס שגירש מיירי בסקר גיטין הנהוגין, והרי דבר זה צעזע ועשה ולמה לא מיירי שכתב בעלמו. ועוד מילי דכדיצי הוא, וכי היכן מצינו איסור לאו או עשה לאונס שלא יכתוב גט, הלאו דלא יוכל לשלחה על הנתינה קאי לא על הכתיבה, ואם יכתוב אלף גיטין כל זמן שלא יתן צידה אין כאן איסור, ולמה לא יוכל להכין והלא מדעתה יכול לגרשה או אם תזנה תחטיו. וא"כ בכתיבה אין כאן עבירה ולא שייך בכתיבה אין שליח לד"ע. ומה שהביא מתן גט זה לעבדי [גיטין י"א

ע"ב]. דבר זה מביא לידי גיחוך, וכי שליח המשחרר הוא זה והלא אינו אלא שליח של העבד להיות זוכה לו שלא צפניו וזכיה מטעם שליחות^ה. ואם יאמר שזוכיה מדברי רבי מאיר שאומר יחזור ומשמע שאם אינו חוזר שפיר נתן השליח השטר שחרור ליד העבד^ו. אי בעית אמינא ומנין ליה שר"מ אינו סובר כר' ישמעאל [שם ל"ה ע"ב] דלעולם צהם מעבדו רשות. ועוד וכי לא משכחת במשחררו לצורך מזה שאין צו איסור כלל^ז.

ומה שהביא מצעלי מומין לר"ע דאם עלו לא ירדו [זבחים פ"ד ע"א] ואמאי לא פשיט מהכא דכהנים שלוחי דרחמנא. אני תמה על אדם גדול כמוהו מי דחקו לעייל נפשיה בצלוגתא ולהקשות מר' עקיבא, ולמה לא הקשה מכל הפסולים שאם עלו לא ירדו. אלא שקושיא זו לית ציה מששא, וכי דבר אחד יש לנו שהוא דבר עבירה ויש צו שליחות, והלא טביחה ומעילה ד"ע הוא ויש שליחות, אלא שגזירת המלך היא והתורה רצחה בפירוש, וג"כ פסולין שאם עלו לא ירדו גלי לן קרא ריבוי דזאת תורת העולה [ויקרא ו' ב'], אלא שבצעלי מומין נחלקו אם רצינהו קרא צהך דומיא דשאר פסולין, דלר"ע כיון שכשירים צעוף לא גריעי משאר פסולין ושפיר רצינהו קרא.

ואם יאמר הגאון מחותני נר"ו א"כ צמס' קדושין [מ"ג ע"א] דמקשה הניחא למ"ד שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין וכו', ולמה לא משני דאיכא כתוב שלישי כל הפסולין שעלו לא ירדו. זה אינו דהרי באמת כהנים שלוחי דרחמנא נינהו ולא שייך אין שליח לד"ע, אבל למיפשט מהכא דכהנים שלוחי דרחמנא ליכא למיפשט דשאני הכא דרבי קרא. ומה שכתב מדלח הביא ראייה דכהנים שלוחי דרחמנא מקרבנות שהביאו קודם תמיד של שחר או אחר תמיד של צין הערבדים דמוכת מתוס' [פסחים נ"ח ע"ב ד"ה העולה] דכשרים, ואי סלקא דעתך שלוחי דידן הרי אין שליח לד"ע. אני תמה כמה כרכורים כרכרו התוס' להכשיר דיעבד, ועד כאן לא קאמרו התוס' שכשר אלא אליבא דאמת דשלוחי דרחמנא נינהו, אבל איך יפשוט בגמרא האיבעיא מדברי התוס' זה דבר שאין לו שחר. ומכמה דברים היה יכול למפשט צעיא זו אלא שלא רצה לפשוט רק ממשנה או צרייתא מפורשת כמו שכתב הר"ן שם בפירושו למס' נדרים דף ל"ה ע"ב [ד"ה איבעיא]. ועוד מי לא משכחת ליה שהקריב הכהן קרבן שלו עלמו, או במחוסרי כפרה שאין צריכין דעת ולא צעי שליחות כדמוכח שם בצנדרים.

1. עיין להלן סי' פ"א אות י"ג. ובמהדו"ת סי' קל"ה ד"ה ומה, ועי"ש ד"ה ראיתי. נודע ביהודה השלם - אה"ע"ב / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי [עמוד 136] (726077)

וכן מה שרצה להוכיח גם אליבא דאמת דאפשט צע"ן דשלוחי דרחמנא, כתב דבשחיטה המה שלוחי דידן דלא שייך בשחיטה מי איכא מידי דאין לא מצינן למיעבד וכו', וא"כ אמאי כשרים קרבנות צדיעבד קודם לתמיד של שחר או אחר תמיד של צ"ן הערב"ס. אני אומר וכי השחיטה נאסרה קודם לתמיד" או אחרי תמיד של צ"ן הערב"ס, ההקטרה נאסרה וערך עליה העולה כתיב [ויקרא ו' ה'] ודרשינן [פסחים נ"ח ע"ב] עולה ראשונה, וכן [כתוב שם] והקטיר עליה חלבי השלמים, אבל שחיטה לא נאסרה, וא"כ דבריו אין להם פירושו. ובלאו הכי מי לא משכחת ששחטו באמת הצעלים צע"מם או במחוסרי כפרה כנ"ל.

ומה שהביא מתרומה [ט' ע"א] שיכול להמיר בקרבן שאינו שלו אם הצעל אמר כל הרוצה להמיר וכו'. תמה אני שאני התם דרבי קרא דכתיב [ויקרא כ"ז י'] לא יחליפנו ולא ימיר ודרשינן [שם] לא יחליפנו צשל אחרי"ם ולא ימיר צשל עצמו, ועוד וכי שם משום שליחות וכי האומר כל הרוצה להמיר וכו' האומר כן לוקה, זה לא מצינו ולא שמענו מעולם [אלא] הממיר" לוקה, ואם כן הוא רק מטעם נתינת רשות" ולא מטעם שליחות". אבל באמת אי לאו דרבייה קרא לא היה יכול להמיר, ומ"מ כיון דאין שולחו מתחייב לא הביאו צסוגיא דקדושין להיות שלשה כתובים עם טביחה ומעילה. ומאד אני תמה על מחותני הגאון וכי זו דרך החכמים לדחות דברי התוס', וכי יש צנו כח לחלוק על התוספות צמקום שלא מצינו מן הקדמונים חולק עליהם, ואפילו צראיות גמורות אין בידינו לדחות דבריהם קל וחומר צצצרות כאלו שעלה השועל ופרץ צהם. ומה שכתב לחלק צין איסור לאו לעשה, ועוד יותר מזה דימה גם תמורה לעשה הואיל וניתק לעשה. תמה אני מאוד וכי לא ידע שלוקין על התמורה [שם ה' ע"ב], וא"כ מאי קולא דתמורה משאר לאוין ואדרצה שני לאוין ועשה יש צו. ועוד הכי לענין דבר עבירה יש חילוק צין לאו לעשה, ואטו לעבור על עשה אינו דבר עבירה. ואין דרך החכמים להשיב על דברים צטולים כאלו, הגע צע"מך צתמורה [ד' ע"ב] צפלוגתא דאצ"י ורצא צכל מידי דאמר רחמנא לא תעבד, שמקשה שם [ה' ע"א] מתורם ממין על שאינו מינו או תורם מרעה על היפה, ומאי קושיא הרי רצא צמידי דאמר רחמנא לא תעבד אמר דלא מהני ושמה דוקא מה שהוא לא תעשה, וכן משמע לישנא דלא תעבד והני רק עשה יניחו, אלא ודאי שאין לחלק צין לאו לעשה", קל וחומר צמה שאמרו אין שליח לד"ע פשיטא שגם עשה דבר עבירה הוא.

ומה שהביא מחותני הגאון מחמש נשים המתקדשות צפירות שציעית [קידושין כ' ע"ב]. גם כן איני יודע

מה הוא סת, וכי שליח של המקדש המה, הלא אשה לחצרתה נעשית שליח [שם נ"ב ע"א], ומה איסור יש צלוקח פירות שציעית אם קונה לצורך אכילה, ואם כן הנשים הללו נוטלים פירות הללו צקידושין וצריכין להם למאכל ציתם". ומה שכתב שהרי המגרש אשתו ראשונה מוצח מוריד עליו דמעות [גיטין ז' ע"ב], ואפילו הכי אמרו [קידושין מ"א ע"א] לענין שליחות ישנו צעל כרחה. דבריו תמוהים, הכי אמרו שיהיה צע"כ ע"י שליח, לא אמרו אלא שציון שיכול לגרשה צע"כ יכול לגרשה ע"י שליח, וצעל כרחה משכחת כשמגרשה צע"מ"ם, ועל ידי שליח מדעתה. ועוד אטו דוקא צאשתו ראשונה מיירי, ואדרצה צבר כתצתי שאפילו לדינא דגמרא הגט הזה של העצריין המנודה הזה צטל כיון שהיא אשתו הראשונה. וכן מ"ש מחותני מתרומה ג"כ לא דקדק צמה שכתב, ואטו צצביל שנתרצה שליחות צתמורה נתרצה ג"כ תורם מן הרעה ע"י שליח. וכן מ"ש דצהאי קרא דדרשינן שליחות דרשינן תורם מן הרעה. על זה אני משיבו נשאלו לתינוקות של צית רבן, שליחות מרצין מגם אתם [צמדבר י"ח כ"ח], ותורם מן הרעה איתרבי מסוף הפרשה [שם ל"ב] ולא תשאו עליו חטא.

ומה שכתב דלא שייך אין שליח לדבר עבירה צחרס רגמ"ה, ודימה זה למה שכתבו התוס' צתמורה [ו' ע"א ד"ה והשתא] לענין כל מיני דאמר רחמנא לא תעבד אי עבד לא מהני, וכתבו התוס' דאם נשבע שלא לגרש אינו צכלל זה לפי שאינו דומה לאונס אבל כאן הוא צדה את האיסור וכו'. אני אומר אין דמיונו עולה יפה", צשלמא דמה דעבד לא מהני זה חידוש ואין לך צו אלא חידוש ואמרינן דוקא דומיא דאונס, אבל אין שליח לד"ע אדרצה עיקר שליחות חידוש הוא, ואי לאו דילפינן מתרומה וגירושין מהי תיתי לומר שלוחו כמותו, וא"כ צעינן דומיא דתמורה וגירושין שאין שם דבר עבירה כלל. ואף שדבר זה סברא טובה מצד עצמותה ועל הסותר להציא רחיה, מ"מ ליתר שאת אציא רחיה מפורשת, שהרי שם צקידושין [מ"ב ע"ב] צסוגיא דאין שליח לד"ע, מקשה עשה שליחותו צעל הציח מעל, ואמאי נימא אין שליח לד"ע. ומאי קושיא והלא מה דבר עבירה יש כאן שמעל צהקדש, והרי הוא צדה האיסור צמה שהקדישו ואם לא הקדישו מותר ליהנות, ומה צין הקדיש דבר וצין נשבע שלא ליהנות מדבר"ם", אלא ודאי שגם צזה שייך אין שליח לד"ע. וגם למה העלים עיניו מרוב הפוסקים שאפילו צהך דאי עבד לא מהני הרצה פוסקים חולקים על דברי התוס', ועיין צ"ד סי' ר"ל וצח"מ סי' ר"ח [סעיף א' צהג"ה]. גם מ"ש שהלכה כאצ"י, רוצה לעקור תחומי הש"ס [צ"מ כ"ב ע"ב] דחוץ מייע"ל קג"ס הלכה כרצא"ם". וגם העלים עיניו מכל דברי הפוסקים

(רבי ירוחם פישל פערלא).

2. וכ"כ להלן סוס"י פ"ב אות כ', ועיי"ש בהערות.

3. וכ"כ במהדו"ת סי' קכ"ט סוד"ה ועוד אני, עיי"ש.

4. עיין מהדו"ת סי' קכ"ט ד"ה ואפילו יהבינא.

5. עיין מהדו"ת יו"ד (סי' ס') [פוס"י ט' ד"ה ואמנם, וד"ה ע"כ], עיי"ש.

6. וכ"כ דהלכה כרבא להלן סי' פ' אות כ"ה, במהדו"ת סי' ג', ובדורש

לציון דרוש שמיני ד"ה ולתרגן. אך עיי' במהדו"ת סי' קכ"ט ריש אות א',

ובחור"מ שם סי' ס' ד"ה ומעתה סוגיין, ובהג"ה מבין המחבר שם.

רואה עד כמה הציאו הנילוח ומי זוטר מה דכתיב צרצן וכו'.
 זולת זה מה שרצה לומר שהתוס' כתבו זה לרצא לשיטתו,
 אין מן הצורך להשיב ואין ענין זה אל זה, וגם הלא
 כבר כתבתי שכל הפוסקים פסקו כרצא דאי עבד לא מהני.
 ומה שכתב מדלל פירשו הפוסקים שפסקו קדושין חופסין
 בחייבי לאוין דהיינו דוקא במקדש בעלמא. אומר אני כיון
 שכבר מצוה צדצריהם פעם אחת דרך כלל שאין שליח לד"ע
 אין נריכין לשנותו בכל פרט ופרט. וגם אין דרכו של הרמב"ם
 והרי"ף לכתוב דין מחודש שאינו מפורש בגמרא כהדיא אף
 שהוא מוכח בכמה הוכחות, כידוע למי שבקי בצדצריהם
 וצדצריהם. הגע בעצמך הרי לענין שיחייב שולחו ודאי יש
 חילוק, ולמה צפ"ו מאיסורי ביאה [הל' ד'] שפסק הרמב"ם
 שבהן גדול צאלמנה לוקה על הקדושין ועל הצעילה, למה לא
 התנה שקדשה בעלמא ולא ע"י שליח, לא מצעיא אם קוצר
 אפילו לא היו צר חיובא א"כ אפילו היה השליח ישראל אין שליח
 לד"ע, אלא אפילו אם תדחוק שסובר דצעינן צר חיובא, מ"מ
 משכחת שגם השליח הוא צר חיובא צאלמנה וכגון משוח מלממה
 או משוח שעבר. וגם צכהן הדיוט על הגרושה וזונה וכו' שפסק
 [שם הל' צ'] שאינו חייב כי אם צצעל אחר קידושין, ולמה לא
 התנה שלא יהיו הקדושין ע"י שליח כהן דהו צר חיובא, אלא
 ודאי שאין דרכו של הרמב"ם לפרש מה שלא נתפרש בגמרא
 וסומך עצמו על הכלל שכתב שאין שליח לד"ע. וזולת זה אין שם
 צדצרי מחותני הגאון דבר חדש, וכבר כתבתי שכל מה שהוציאו
 קול שמרדה או שעצרה על החרס הכל שקר, והוכחתי והראיתי
 ציטול צדצריהם צתשובות אשר כבר כתבתי, ודי צזה להיות
 המנודה והעצריין נשאר צנדויו. ואם אשתו תשמע אליו לדור
 עמו היא אשתו השניה גם היא תלצב קללה כמוהו ארורים
 וערירים יהיו וערירים ימותו. והשומע לנו ישכון צטמ"ו.

ובמאור תמהני על מחותני הרב שעושה חרס רצינו גרשום
 קל והוא איסור חמור מאד. ואף שהחרס של שתי
 נשים לא פשט בכל ישראל [שו"ע סי' א' סעיף י'], אבל חרס
 שלא לגרש צע"כ חמיר טפי' ופשט בכל ישראל ויש צכחו
 לדחות איסור דאורייתא, וכמצוה צתשובות הר"ן סי' ל"ח דף
 פ"ה שורה ל"א וז"ל, וכי תאמר יתן לה גט שהרי האשה
 מתגרשת צע"כ ונמצא שיהיה מותר ללכת בכל אותן מקומות
 שירצה וחיילא השבועה, אף צזה אינו רשאי מפני הקנס שיש
 צדבר מלך המלכות כאשר אמרתם, ולא עוד אלא שאנו
 מוחזקים שיש חרס הקהלות צדבר או תקנת רצינו גרשום ז"ל,
 ודבר זה פשט איסורו בכל ישראל שלא ראינו ולא שמענו אשה
 מתגרשת צעל כרחה, ואין אומרים לו לאדם לפרוך גדרן של
 ראשונים כדי לקיים שבועתו, שהרי אפילו איסור צרצן דוחה
 של תורה צשב ואל תעשה [יצמות ז' ע"ב], וכיון דלגרש אינו

הנ"ל דעכ"פ מכולהו מוכח דהלכה כרצא, ותלה עצמו צדקדוק
 קל צחד ליטנא שהציא רש"י"י [תמורה ו' ע"צ ד"ה צשינו].
 ומה שכתב וז"ל, גם דאסור לקדש צתו הקטנה ואפילו הכי
 איתא צש"ע דאז יכול לקדשה ע"י שליח. הנה מתחלה
 תיקף שגה צמה שאמר שאסור לקדש וכו', ולא כן הוא
 ואדרבה הלכתא שאין כאן איסור כלל רק מצוה שלא יקדש
 צתו הקטנה, וכן הוא צש"ע סי' ל"ז סעיף ח'. ועיין צית
 שמואל ס"ק י"א. ואפילו רב דאמר אסור [קידושין מ"א
 ע"א], מ"מ אם שאלה והסכימה ליכא איסור ועיין צ"ח [ריש
 סי' ל"ז ד"ה ומ"ש ומ"מ], ועוד כמה גווני דליכא איסור
 כגון צומן גלות וכמ"ש התוס' צריש האיש מקדש [שם ד"ה
 אסור], וא"כ למה לא משכחת ע"י שליח אפילו לרב מכל שכן
 לדין דקיי"ל שאין כאן איסור כלל וכנ"ל.

וכמה שכתב ממה שאסור לקדש אשה עד שיראנה [קידושין
 שם] ואפילו הכי מקדש על ידי שליח, גם כן תמהני,
 הלא אם אי אפשר לקדש בעלמא או אפילו מחמת שכבודה
 פנימה, מותר לכתחלה כמצוה צבית יוסף [ריש] סי' ל"ה,
 וא"כ כשמקדש ע"י שליח ודאי שהיה לו איזה טרדה המעכבתו
 ולמה לא יתפסו הקידושין"ו. ועוד שאיסור זה אינו מלך
 הקדושין רק שמא תתגנה צעינו, ואם גומר צדעתו שהוא
 מרונה אפילו ימצא צה דבר מגונה אין כאן איסור, וא"כ
 איסור זה צדעתו תלוי ולכך לא אמרינן צזה אין שליח לד"ע.

ובמ"ש עוד וזה לשונו, ולא זכרו מזה צהרמב"ם וצשאר
 פוסקים לענין שלא שליח לקדש אשה ומת השליח
 שיהא מותר צאחות חייבי לאוין כמו שהתירו צאחות חייבי
 כריתות, עכ"ל מחותני הגאון. והנה לולא מפני שיש אנשים
 הרבה הקוראים צדצרי השואל והמשיב צלי עיון רק רואין אם
 המשיב משיב על כל פרט ופרט, וכשרואים איזה פרט נפקד
 צדצרי המשיב סוצרים שלא מצא תשובה ותופסין צדצרי השואל
 עיקר, ולכן אני מוכרח להשיב, אבל אי לאו הכי מפני צבוד
 מחותני הגאון לא היה לי לחזור על דבר זה ולשנותו, כי צבוד
 הרב הסתר דבר ולא ידעתי להולמו, והיכן אמרו שמונת
 צאחות חייבי כריתות ומהו פירוש הדצרים שמונת צאחות
 חייבי כריתות, ואני רואה שכתב צלי עיון וראה מה שאמרו
 שם צנזיר דף י"ב ע"א, אמר רצא ומודה ר' יוחנן צאשה
 שאין לה צת וכו', ונשתצב צפשט צדצרי הגמרא ואדרבה צאשה
 שאין לה קרובות שיהיו עמה חייבי כריתות דהיינו צצע נשים
 שנאסרות זו על ידי זו מותר צה, ועתה יאמר איזו אשה
 נאסרת ע"י חצירתה צחייבי לאוין שיחצנה"ו, וגם אם הוה
 משכח נשים שנאסרה ע"י קידושי חצירתה צחייבי לאוין מ"מ
 מה ענין זה לשליח לד"ע, אדרבה אותה שקידש השליח מותרת
 לגמרי היתה וזו נאסרת"ו. דרך כלל אני מצטער על שאני

נאום המדבר להעמיד האמת על מכונו¹⁰.

והנה מחותני הגאון נפתח דבריו כחז האפי פסקא שהגט
צטל מטעם אין שליח לד"ע בשם המשנה למלך. והנה
יגעתי ולא מצאתי דבר זה במשנה למלך ואני הוא שהמצאתי
קצרה זו, וכוונת מחותני בזה כאלו אין צכחי להמציא דבר זה
מעצמי ונחלצתי צטליחו של המשנה למלך. ואני אומר לא
מחוכמתא יתירא דאית בי רק מן השמים האירו עיני להציל
מאיסור אשת איש. אבל מחותני הראה גם בזה כמה גברה
אצלו אהבת הניצוח להתכבד בקלון וכו' יותר מנקשת התכלית,
שהרי בקשת התכלית שלו לסתור קצרה זו ויותר טוב היה לו
לאומרה בשמי, משא"כ עתה שחלה בצילן גדול המשנה למלך
לא יתקבלו דבריו כלל¹¹. וה' יברך את עמו בשלום ואני לשלום
כי אדבר רק לנקשת התכלית ולא יותר.

דברי אלה יוס ה' ח' כסליו תקכ"ו לפ"ק.

סימן עח

תשובת הגאון רבי צבי הירש בענין הנ"ל

הנידון אשר נשאל עליו וכל נדדי חלקי הסותר הנופלים בשאלתו. אך צנודן אשר צא בשאלה הקודמת מצלי פנות אחרות אחיה דעי הקלושה, צענות חלושה, וכדרך התלמיד הדן לפני רבוציו, אשר מציע ספיקותיו, והרב המורה יורני דרך ישרה, ודברי התלמיד לא יזינה, ודעת התלמיד הנבוכה צעמקי ים התלמוד ינית, ומאת העוזר האמתי עזר אשאלה, ואם כי אין צלשוני מלה, הוא יורני, צעת הגיוני, ויפתח פי צעת הטיפי, ואען ואומר, צעזר עלי גומר.

גרסינן במס' ב"מ דף י' ע"ב. ומי איכא למאן דאמר חצר משום שליחות אחרבאי, א"כ מצינו שליח לדבר עצירה וקיי"ל דאין שליח לד"ע, אמר רבינא כי אמרינן אין שליח לד"ע היכא דשליח צר חיוצא הוא, אבל היכא דשליח לאו צר חיוצא הוא מיתייב שולחו. פירש"י, משום דאי צר חיוצא הוא יכול לומר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. אלא מעתה האומר לאשה צא וגטוב לי חייב כו', אשה נמי לבי מגרשה משלמה. רב סמא אמר היכא אמרינן אין שליח לד"ע היכא דאי צעזר אי צעזר לא עביד, לאפוקי חצר דצעל כרסיה מותיב בה, מאי צינייהו, איכא צינייהו אמר לאשה אקפי לן קטן, אי נמי כהן שאמר לישראל צא וקדש לי אשה גרושה, דבר חיוצא לא הוא ואי צעזר לא עביד, לרבינא חייב

רשאי אף להניחה עגונה וליכך לארץ ישראל אינו רשאי, ונמצא שקרוב הדבר שצועה זו אינה צריכה היתר חכם וצטילה היא מאליה, עכ"ל הר"ן. הרי שמחמת החרם שלא לגרש צעל כרחה נדחה שצועה דאורייתא¹². וגם מצואר צדבריו שהוא איסור תורה, שהרי כחצוה הלשון, שהרי אפילו איסור דרבנן וכו', ומאי אפילו הרי צחרם הקהלות איירי, וה"ל למימר שהרי איסור רבנן דוחה וכו', אלא ודאי הכי קאמר שהרי אפילו איסור ממש דרבנן דוחה וכו', וקל וחומר החרם שאף שהקהלות תקנו חרם זה מ"מ כיון שכבר עשאוהו וגזרו חרם הרי החרם דאורייתא ממש¹³. וא"כ הדבר פשוט שהשליחות צטל, אם השצועה דוחה, קל וחומר שדוחה השליחות ואין כאן שליחות דצעל ואין כאן גט¹⁴. וממילא עוצר בכל יוס גם על חרם דשמי נשים¹⁵. ומעתה הנה ינא פלוני הוה חרגמ"ה חומרו על ראשו אונן מימינו ומחוסר כפורים משמאלו, ולא יצבה ה' סלוח לו עד יגרש אשתו השניה שנשא צעצירה וישוב לאשתו הראשונה, או ירנה אשתו ראשונה שחקבל גט צרצון ואז יוכל לשאלו סליחה ומחילה על העצר.

ואלה דברי המאה"ג המפורסם מהר"ר צבי הירש אבדק"ק טישוויץ שהוא לע"ע אב"ד דק"ק בראד.

ראובן שגרש את אשתו צלי רכונה ע"י שליח ועבר על חרם רבינו גרשום מאור הגולה שגזר צכח חרם הגדול אשר ככה לא יעשה צקרב עמנו, והאיש הוה לא טוב עשה צחוך עמיו, האם אשתו מגורשת צגט זה, ואם יש חילוק בין אם השליח ידע שאסור לעשות או לא ידע. ולצאר פרט דין זה מתוך דברי הגמרא.

תשובה

בנדון כזה נשאל כבוד מורנו ורבינו ר"ג ור"מ הרב הגאון מהר"ר יחזקאל הלוי י"ץ אב"ד ור"מ דק"ק פראג יע"א, אך גוף נדון השאלה לא ידעתי היאך היתה, ואשר ינא מפה קדוש הגאון הנ"ל ג"כ לא ראיתי, אך שמן דבר ממנו נשמע והדברים הם ערבים לאחזן שומעת. וכל איש אשר נתן לו ה' לצדעת, ערבים לאחזו מחליל ותופת, וימתקו לפיו מדבש ונופת, ואלי דבר יגונצ כשמעי דבר חדש היונא ללמד דעת וצינה, אמרתי אקורה נא ואראה מראות יחזקאל כי נורא הוא. וצנידון אשר נשאל מורי לא אדבר דבר, כי מי ינא ומי יצוא אחר אשר כצר עשוהו, וצפרט כי לא ידעתי

9. עיין מהדו"ת סי' צ' ד"ה ומתחלה.
 10. בשו"ת זכרון יוסף אה"ע סי' ט"ו, ובשו"ת גבעת פנחס סימן כ"ט, גם השיבו על עובדא זו. הבאנום בראש ההערות לסימן זה נספת א' ג', הודפס מאתר אוצר החכמה (726077) {עמוד 139}

8. וכ"כ לעיל סוס"י ע"ה ד"ה ואם שייך, ולהלן סוס"י פ"ד, אך במהדו"ת יר"ד סי' ה', וריש סי' קמ"ו, ובאה"ע סי' ח' ד"ה ועתה, העלה דהחרם אינו דאורייתא ממש, ע"ש.
 נודע ביהודה השלם - אה"ע ב / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי {עמוד 139} (726077)

שאלות ותשובות

התם סופר

חלק אבן העזר

חלק שני

תשובה א

שיל"ת, פ"ב יום א' בטו"ב אלול תקצ"ח לפ"ק.
תכל שנה וקלקלותיה תחל שנה וברכות רבות לראש
צדיק וביתו ה"ה י"ג הרב הגאון הגדול המפורסם
כמה"ו נחום נ"י אב"ד ור"מ דק"ק נ"ש והמדינה
יע"א.

האריך במעיל צדקה [סי' ל"ג] ליתן טעם שאין כופין
לישא אשה בזה"ז, היינו ההוא אמר מצינא למיקם
בנפשי בלי חטא, אעפ"י שלדעתי הבל פוצה פיו,
מ"מ אין לנו לכופו, אבל הטוען בהיפוך לא מצינא
למיקם בנפשי, ובשגם לא קיים עדיין פ"ו, והרי
התירה תורה יפת תואר נגד יצה"ר, לא אלים חרגמ"ה
מאורייתא דמשה, וכבר הארכתני בזה בכמה תשובות:

ומצורף לזה יפה רמז הדר גאונו כיון שהיא מומרת
לחלל שבת ולכל התורה, ועתה נחבשה
ע"י נפשות, מאן ספון מאן חשוב להתירה עוד
לבעלה אחר יציאתה מבית האסורים. ועוד נ"ל הרי
הנודרת ואינה מקיימת מתגרשת בע"כ משום שבניה
מתים בחטא נדרים [כתובות ע"ב ע"א], מכ"ש זו
שממיתה בניה בן קטן בן ג' או ד' שנים בשאט
נפש, ונאמר [ישעיה מ"ט ט"ו] התשכח אשה עולה
מרחם בן בטנה גם אלה תשכחנה, א"כ א"א להבנות
ממנה כי תשחית זרעה והריונה ג"כ. ע"כ יפה דן
יפה הורה, אלא שמהיות טוב כתב שיגרש בעצמו
מידו לידה לא ע"י שליח:

יקרתו הגיעני ע"ד אשה מרשעת ומעלליה רעים
בחילול שבת בפרהסיא ובאיסורים חמורים
כמפורסמים, עד שלבסוף רצחה פרי בטנה ונתפסה
למלכות ונפסק דינה כרוצח, ומחמת בקשות רבות
התחסדו עמה שתשב בבית האסורים אשר אסוריה
אסורים שם י"ב שנה, והורמנא ניתן מהמלכות לגרשה
בעל כרחה אם הבעל רוצה, והבעל רך בשנים וקשה
לעגן זמן רב, ודעת הדרתו להתיר לו לגרש בע"כ,
וכתב ששמע שנשאלתי על זה וגליתי דעתי להתיר:

לא יאמין פרמכ"ת ידידי נ"י כי לא נודע לי מדבר
זה עד עכשיו, ומ"מ הריני מסכים עם הוראתו
מהטעמים שכתב פר"מ הדרתו. ונוסף לזה כי מיעוט
הפוסקים המחמירים היינו בשהה ולא ילדה ומשום
בטול פריה ורביה בשב ואל תעשה י"ל העמיד
רגמ"ה דבריו, ויש כח ביד חכמים לעקור בשב וא"ת,
אבל להעמיד איש רך בשנים בלי אשה כלל, וקרוב
לודאי ממש שיחטא בקום ועשה, ואפי' חכמי ישראל
אמרו מאן הוה ליומיה [יומא י"ח ע"ב], ואם כי

לזה אעתיק לו מ"ש אצלי בגליון ש"ע ת"מ רס"י
קפ"ב, וזה לשוני על הגליון עיין **תשן מהרי"ט**
[ח"א סי' קט"ז ד"ה ותון] שרמז מל"מ פ"ב מרוצח
[ה"ב], ולזה נתכוין הגאון מה"ו יצחק זצ"ל בתש"ו
נב"י קמא חא"ע [ריש] סי' ע"ו, ולחנם התמרמר
עליו הגאון נב"י [סוסי' ע"ז] א.

בבא קמא דף עא

חלקת מחוקק אבן העזר סימן קיט הלכות גיטין בית שמואל ז

ואם אין לו הכתובה אין רשאי לגרש. ובתשובה הראשונה (המובאת בצינונים שבהג"ה) מצואר כמ"ש הרב רמ"א, דהא כהן, אפילו אחר תקנת רבינו גרשום יכול לגרש כשהיא צעלם נכפה כי זוה לא תיקן רבינו גרשום, ונאפילו אין לו לסקל הכתובה, שמע מינה [ד]היכא דרשאי לגרש אינה יכולה לעכב צעלם פדעון הכתובה, וכן פסק הרי"ף (המובא בצינונים שבהג"ה):

גור אריה

סעיף ו' א. רבינו גרשום החרים שלא לגרש וכו'. עין משונה ה"ק [סי'] ל"ח, מהר"ם פלדא סי' מ':

פתחי תשובה

הבאר היטב בזה מטעם דהא דאין למדין היינו אם סותר לדברי התלמוד, וגם יש לחלק דאם הוקבעה בש"ס דילן שפיר למדין, ע"ש. ועיין בספר נודע ביהודה תנינא חי"ד סי' קס"א מזה: ו. החרים שלא לגרש. עיין בתשובת נודע ביהודה [קמא אהע"ז] סי' ע"ה במעשה באחד שגירש אשתו בעל כרחו ע"י שליח, שתפסוה בעלי מלחמה להאשה באמצע הרחוב והשליח זרק הגט לחיקה, והאשה צעקה ואין מושיע לה, והיא לא נתרצת לקבל והשליח הגט מחיקה. והורה כיון שיש כאן עבירה חמורה לעבור על חרם רגמ"ה לגרש בעל כרחו, א"כ אין שליח לדבר עבירה,

פרי הדרש

אי בעי לגרשה ואין לו לפרוע כתובתה, נהי דאינו רשאי, מ"מ אין כופין ואין מנדין אותו, אבל בעלמא אפשר שאפילו אין לו לשלם מצי לגרשה בעל כרחו. והא דאמרין בפרק הבא על יבמתו [בבבא ס"ג ע"ב] גבי קרא דהנני מביא רעה אשר לא אוכל קום [איכה א' י"ד], דהיינו אשה רעה וכתובתה מרובה, לאו למימרא דלא מצי למגרש לה בעל כרחו אם אין לו לשלם הכתובה, אלא דמסתמא דאיהו לא בעי לגרשה כדי שלא יאשר חוב כתובתה עליו כל הימים. ומיהו מהא דאמרין באגרת הניזקין [גיטין נ"ה ע"א] מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשת רבו ואמר לו אם אתה שומע עצתי גרשה, אמר לו כתובתה מרובה, אמר לו אני אלוק ותן לה כתובתה, מהכא משמע לכאורה דאינו יכול לגרש אשתו אלא א"כ יש לו לפרוע כתובתה, דאם לא כן למה הוצרך ללוות, ומה איכפת לו שיהיה לו שטר חוב על אשתו או על תלמידו. ויש לדחות, שתלמידו היה מרויח לו זמן הרבה שלא היה דוחקו כלל באותו זמן, ומשום הכי לזה הימנו לשלם לה כתובתה. והנה בתשובות הגאונים [הקצרות סי' קפ"ח ור"ב] נמצא כתוב כדעת הרי"ף, והב"י כתב שגם הרשב"ץ בתשובה [ח"ג סי' רכ"ג] כתב כן. וכן נראה מדברי הרא"ש כלל מ"ב [סי' א'] הביאה הב"י בסוף סימן קי"ז, שכתב וז"ל, ואינה יכולה לומר אין רצוני לקבל גט עד שיתן לי כתובתי, דזו אינה טענה, כיון שמן הדין היא חייבת לקבל גט [כלומר, לפי שהיא נכפית, וסכנה יש בדבר], נמצא פריעת חוב כתובתה הוי כשאר חוב שהיה מחויב לה,

ראש פינה - חלקת השרה

סק"ו. וכן מוכח מתשובת מהר"ם פדואה כו'. ר"ל, דסיים שם בעוברת על דת דיכול לגרשה בעל כרחו, ואם לא יוכל אין לכופר ליתן לה שאר סכות ועונה כו', ע"ש, משמע דהיכא דאינו רשאי לגרשה בעל כרחו כופין ליתן לה מונות. ועיין בשו"ת נודע ביהודה [אהע"ז מהד"ק סי' ע"ה] ומ"ש בתשובת מו"ר בית אפרים [אהע"ז ח"ג סי' קי"ד וק"כ וק"א] ובכמה אחרונים אם גירש בעל כרחו ע"י שליח אם אמרין אין שליח לדבר עבירה: נזר יעקב. ובספר פ"ח [סק"ח] הקשה מש"ס צינות דלמרינן [שם ס"ג ע"ב] נמני ה' צדי לא אוכל קום [איכה א' י"ד] זו אשה רעה וכמונה מרובה, ומפיק הנחמן [גיטין נ"ה ע"א] מעשה נזר שנתן עיניו נזר כו' [ומ"ש הנזר היטב [סק"ח] דלון למדין מהגדות, דהא שם בספר נזר יעקב ע"ש]. ולפ"מ ה"ש כאן לק"מ, דגם הרמ"א מיייר כסיוול לגרש ע"פ הדין ובש"ס מיייר בגוונא דלאנו יכול לגרש ע"פ הדין, וכן פסק מהרי"ק [בערך לחם סעיף ג']. ועיין בפסקים שנסקו ספר יהושע סי' מ"ו מולק ג"כ ... ועיין בשו"ת נודע ביהודה הראשונים [אהע"ז] סי' ג' סדר הגירושין מנשמתה:

חידושי הגר"ע

ב) סעיף ו' בהג"ה. רבינו גרשום החרים שלא לגרש. נ"ב, ואם נעזב סומא נשמי עיניה או נחלם מטיניה, עיין משונה הראשון ח"ב [תוס' ומה"מ] סי' ל"ב: ג) שם. אשה שלא מדעתה. נ"ב, וקרינ דניר כי רבינו גרשום לא תיקן רק למקנה האשה, שלא לכופה ולגרשה אף שהיא ממאן ועומדת וזוהת, או שלא לגרשה בלי ידיעתה לזיוק לה גט נחמיה, עד כי ישאל פיה. אמנם נחמיה, אף כי נחמיה לא מוקרי לזון, גם כפיה ואדם אין וכו' וכו'. לשון ה"ר פלדואה סי' (ס') [תו']:

חולנית. מדברי משונה הראשון כלל מ"ו סי' ב' יש ללמוד דבגירשה מדעתה אלא דהטיל או ביטל מנאי דלא היה ניחא לה אילו ידעה, נראה כעבור על חרם רבינו גרשום, ומשמע דעובר ממש אינו, כיון דעיקרו היה מדעתה י"ל צמדי דלא שפיר לא גזר: שם בהג"ה. שלא לגרש אשה שלא מדעתה. אבל נלחוסה לא תיקן. משונה מהרי"ק [שורש ק"א ע"ב ג']. ועיין משונה ענדום אגוסטי סי' ל"ו. ועיין לעיל סימן א' סעיף א' סוף הגה"ה ראשונה. ולענין הימין מן ק' רבנים, קיל חרם זה מהר"ם שמי נשים, גליון ב"ש סימן א' סק"ג:

אבן העזר סימן קיט הלכות גיטין

פתחי תשובה

רש"ל בתשובה סי' (מ"ה) [ס"ה] דמשמע מדבריו דמ"מ לא הועילו לו הגירושין לענין שיהא מותר לישא אחרת, וכתב עליו דמדברי הרמ"א הנ"ל שכתב שוב אין האיש נקרא עברין, ולא כתב שוב האיש מותר לישא, משמע קצת שבוה שרי אף קודם שנישאת, וצ"ע. אך בשו"ת בסוף הספר סי' ד' השיב על עסק ביש שנעשה ביימינו שאיש אחד גירש אשתו ע"י תחבולה בעל כרחא, הנה בסימן קי"ט בהגהה כו', ואולם צ"ע אם לא יהא מחויב ועומד לחזור ולישאנה, ואף דכפנים הוצאתי מלשון הרמ"א שם דלכו"ע היא מגורשת ומותרת להנשא דלא כהב"ש שם סק"ב כו'. אבל הא ודאי צ"ע, אף למאן דס"ל בשו"ת דמגורשת היינו משום דלא שייך שיחזור וישאנה דהא אינה בת דעת לקדושין ונישואין, אבל הכא י"ל דחייב על פי דינא דרבא דאמר במסכת תמורה [ד' ע"ב] כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני כו'. והאר"ך בזה, ומסיים וז"ל, ומעתה אחרי שבידנו פסקן של הראשונים ז"ל לדינא כרבא, בודאי ראוי לנו לילך בעקבותיהם ולפסוק בנידון מגרש בומן הזה בעל כרחא כרבא דלא אהנו מעשיו ושבעמוד והחזרו קאי, כקושיית תוס' [תמורה דף ו' ג'א] ד"ה והשתא בנשבט שלא לגרש, דהא סברת תירוצא לא שייך, דזה לא בדה האיסור. ואין לו התרה מצד עצמותו והוא איסור תורה חרם רגמ"ה, ועל בתי דיני ישראל להורות לו שעדיין כל יום ויום עובר על החרם עד דליהוי או שתנשא היא לאיש אחר, וזה נמי משמעות הרמ"א דשוב לא נקרא עברין, משמע הא קודם שתנשא הוא עברין בחרם הנ"ל, וממילא נמי כיון דאגידא ביה שעדיין בעמוד והחזרו קאי, [קאין עדיין נמי בהאיסור נשיאת שתי נשים דומיא דזקוקה ליבם, ואסור לכל אדם ליתן לו אשה כדי לחוש עכ"פ לספק חרם שעדיין רובץ עליו לשיטת רוב הפוסקים כרבא וכדעת משמעות הרש"ל, עכ"ד ע"ש. ועיין בספר גט פשוט סק"ד כתב בזה וז"ל, נראה דבדיעבד אם גירשה בעל כרחא הגט הוא כשר, אך ראייתו בתשובת הר"ם מינץ סי' י"ז דמפורש בתקנת רגמ"ה שאם גירשה בעל כרחא ולא הוי גט אפילו בדעבד, ותמיהא לי, דכלשון התקנה שהעתיק בס"י ק"ב לא כתיב בה הכי כו', ומיהו יראה דאף מהר"ם מינץ לא החליט הדבר לבטל הגט רק לדיונו כדון הספק. ויראה מדברי הר"ם מינץ שם דאפילו נתרצית האשה בתחילת כתיבת הגט וחזרה בה קודם גמר כתיבת הגט ונגמר הגט, דאינו כשר לגרש בו. ג"כ יעו"ש [בסי' י"ז] אם חייבת לשלם לו התוצאות שהוציא על הגט כיון דקיבלה קנין כדי להתגרש ואח"כ חזרה בה [שם כתב שאין לחייבה שום הוצאה ואיהו דאפסיד לנפשיה, ע"ש], עכ"ל. ועיין מה שאכתוב לקמן סימן קמ"ד סק"ג עוד מענין זה. שוב ראייתו בתשובת נודע ביהודה תנינא סי' קכ"ט בדי"ה ומעתה [אחר], הביא שם דברי הכנה"ג בהגהת הטור אות ט' שכתב וז"ל, ופשוט הוא דאם גירשה בעל כרחא אפילו שיעבר על החרם גיטו, ובתקנות שהובאו במהר"ם מינץ סי' ק"ב כתב שלא ליתן גט לאשה בעל כרחא ואין הגט כלום, והאי אין הגט כלום לא ידעתי פירושו, נהי דעבר על החרם מ"מ הגט גט, ושמא ס"ל כרבא בתמורה [ד' ע"ב] [וכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, וכיון דעבר על החרם אותו הגט אינו מועיל כדעת הגהת מרדכי סוף שבועות [ס' תשפ"ו], עכ"ל. והוא ז"ל כתב שאין דברי כנה"ג אלו מתקבלים כלל, איך אפשר שמהר"ם מינץ יסתום כדעת המרדכי נגד דעת התוס' [תמורה ה' ע"א ד"ה מיחייב והרא"ש [בתשובה כלל ז' סי' ד'] כו', וכונת מהר"ם מינץ במ"ש ואין הגט כלום, הוא לענין חיובי הבעל לאשתו, שלא הועיל הגט כלום ועדיין חייב בשאר וכסות, עיין ח"מ וב"ש ריש סימן ע"ז [ח"מ סק"ג ב"ש סק"ז] [ובסימן זה בב"ש סק"א, וגם בספר בית מאיר מזה]. ואפילו לפי הבנת הכנה"ג, מ"מ אין הטעם משום מימרא דרבא, רק דמיירי שהסופר העדים ידעו מזה, וא"כ הם עברו על חרם רגמ"ה והרי העדים פסולים. וגם לדעת הפוסקים שהסופר צריך לחיות שליח הבעל, א"כ כיון שכאן העבירה היא בשעת הכתיבה שהרי חרם רגמ"ה היה גם על הכתיבה [כמבואר במהר"ם מינץ שם], אין שליח לדבר עבירה כמבואר בחיבורי נוב"ך [קמא אהע"ז] סי' ע"ה וע"ו [הובא בס"ק הקודם], עכ"ד ע"ש. ועיין מה שאכתוב לקמן סימן קל"ד סק"ו עוד בשמו. ועיין עוד בשו"ת מאמר מרדכי סי' ק' מזה: ח. אשה שלא מדעתה. עיין בתשובת נודע ביהודה [קמא אהע"ז] סי' פ"ד שנתתפס אם גם בחרשת גזר רגמ"ה, כי י"ל כי היכי דלא תיקנו כתובה לחרשת [כדלעיל סימן ס"ז סק"ף ח'] משום דא"כ סימנתי ולא נסכי לה, אולי מהאי טעמא לא גזר רגמ"ה בחרשת, שאם אינו יכול להוציאה כי אם לרצונה גרע משעבוד כתובה ומימנעי ולא נסכי לה. אך לא נוכל להורות למעשה כמה שלא נתפרש בראשונים, וספק חרם הוא איסור דאורייתא [ועיין בזה בנוב"ך תנינא חלק יו"ד סי' קמ"ו ובחלק אהע"ז סי' ח'], וגם לענין לגרש בעל כרחא לא כלה הזמן [אין זה ברור, ובגט פשוט סק"ב נתתפס בזה, ומדברי הב"ש לעיל סימן קט"ו (סק"ו) [קמ"ו] מבואר שדעתו דבומן היה י"ל כבר כלה זמן החרם שלא לגרש בעל כרחא. ועיין מה שכתבתי לעיל סימן א' סק"ט], עכ"ד:

מחמתו הגאון מהר"י מהמבורג שכתב [שם ריש סי' ע"ז] דבר זה שאם אין שליח לדבר עבירה השליחות בטילה בשם המשנה למלך, וכתב עליו שיגע ולא מצא דבר זה במל"מ ואני הוא שהמצאתי כו', עד כמה גברה אצלו אהבת ניצוח כו', לענ"ד נראה כי מחמתו ז"ל באמת ובעדק כתב זאת בשם המל"מ, דכן מבואר להדיא מדברי המל"מ פ"ג מהל' גניבה דין ו', שכתב שם דמדקדוק דברי הרמב"ם שם מבואר דאף דבטביחה ומכירה ריבחה התורה דיש שליח לדבר עבירה וחייב המשלח בחטלומו ד' וה', מ"מ אם עשאו שליח שישחוט לו בשבת והלך ועשה כן, פטור המשלח מחטלומו ד' וה', ע"ש, ועל כרחך דס"ל להמל"מ דהשליחות בטילה לגמרי, דאל"כ לא הו"ל למפטריה רק מחיוב שבת ולא מחיוב טביחה ומכירה, אלא ודאי דס"ל דהשליחות בטילה והוי כאילו זאת בשם המל"מ, דכן מבואר להדיא מלשון המל"מ שם במ"ש ה"נ לענין הטביחה לא נעשה שלוחו, ע"ש. ומעתה כחנם הטיח הברים נגד הגאון מהר"י הנ"ל. וזולת זה כמה דברים בתשובה הנ"ל מה שהשיג הגאון נוב"ך על הגאון מהר"י, אחר העיין תראה שדברי הגאון מהר"י נכונים, ואכמ"ל. ושוב מצאתי בשו"ת מהר"ט ח"א סי' קט"ז שנתתפס ג"כ בזה, ומתחילה רצה להכריע דהמעשה בטל וכנראה מתירוך שני שבתו' הנ"ל, ובסוף כתב, מאחר שמדברי הגמ' אין הכרע הדבר צריך לי בדיקה, עכ"ל. גם בספר מחנה אפרים בהל' שלוחין סי' ט' מסתפק בדבר זה אי אמרינן דהמעשה בטל, ע"ש. ועיין בנוב"ך תנינא [אהע"ז] סי' קי"א וקי"ב וסי' קל"ה מענין זה, ועיין מה שאכתוב לקמן סימן קמ"א סעיף ל"ו סק"ח. ועיין עוד בנודע ביהודה קמא [אהע"ז] סי' ב' בדי"ה ובלא"ה, שכתב דנראה לו דין חדש מה שלא נזכר עדיין בשום פוסק, לפי דברי הרא"ש בגיטין דף י"א [פ"א סי' י"ג] גבי תופס לבעל חוב, שכתב דאף דככל התורה שלוחו של אדם כמותו מ"מ לאו כל כמיניה לשוויה שליח במקום שחב לאחרים, א"כ אף קודם חרם רגמ"ה ולדינא דגמ' דמגרש אדם אשתו בעל כרחא [וזה"ל אפילו בומן הזה בגווני דרשאי לגרש בעל כרחא, וכן מבואר מדברי תשובת שיבת ציון סוף סי' פ"ח ע"ש], מ"מ ע"י שליח אי אפשר לגרש בעל כרחא דאי אפשר לשוויה שליח לחוב להאשה, ע"ש. ועיין בנוב"ך תנינא [אהע"ז] סי' ק"י דכמה חכמים הקשו לו דזה נגד תלמוד ערוך בגיטין דף ו' [ע"א] בשליחות בעל כרחא דבגירושין איתא ובקדושין ליתא, דאן מסוגיא שבדף כ"א [ע"א] מתקיף לה רב שימי והא שליחות לקבלה דמדעתה איתא כו', דמשמע דוקא שליח לקבלה, אבל שליח להולכה איתא אפילו בעל כרחא. והוא ז"ל השיב דאין מכל זה השגה, דגם הוא מודה דמשכחת שליח להולכה אפילו בעל כרחא, ועד כאן לא אמרתי ולא מצו מגרש בעל כרחא ע"י שליח אלא היכא דהגט הוא חוב להאשה, אבל היכא שאינו חוב לה, כגון ארוסה שעדיין אינה זוכה בשום דבר מכלל שיהיה הגט מיחשב חוב, ואפילו לאוסרה לכהונה משכחת שאין הגט חוב לה כגון שנתגרשה מאיש אחר, וכמו כן אשה שזינתה תחת בעלה שנאסרה על בעלה והפסידה כתובה וכל תנאי כתובה ואינה מפסדת מאומה ע"י הגט, ואדרבה זכות הוא שמתירה לשוק, ודאי דיכול לעשות שליח לגרש בעל כרחא גם לדעת הרא"ש, וא"כ י"ל דהסוגיות הנ"ל מיירי בכה"ג, ע"ש עוד, וגם בס"י קי"ב ובהגהה מבין המחבר שם ובסי' קנ"ט מזה [ובספר יד המלך פ"ו מהלכות גירושין הלכה א']. גם בנו בתשובת שיבת ציון סוף סי' פ"ח וסוף סי' פ"ט כתב להחזיק פסק אביו הגאון ז"ל בזה נגד רב אחד שפקפק על זה, ומסיים שהוא מסופק אם אחד מגדולי הדור שכבר ראה דברי אביו ז"ל ירים ראש להקל בחומר איסור אשת איש, ע"ש עוד בס"י פ"ג ופ"ד. אמנם בספר גט מקושר [למהרא"ל צינן] בסדר גט ראשון אות ר"ח כתב על דברי הגאון נוב"ך הנ"ל דהגאון חתר להעמיד דבריו באופן רחוק, אבל פשטא דמילתא ודאי מוכח מגמ' הנ"ל דשפיר מהני שליח לגרש בעל כרחא, והאר"ך בזה, ומסיים דהדבר ברור [לדינא דגמרא] דיכול לעשות שליח אף לגרש בעל כרחא. ובענין דברי הנוב"ך דסי' ע"ה הנ"ל, העיר ג"כ, דאפשר לחלק בין אם עשאו שליח בפירוש לעבייה, כגון שאמר לו בהדיא לגרשה בעל כרחא, ובין אם אמר לו לגרשה סתם, ע"ש. ועיין בתשובת ברית אברהם [אהע"ז] ריש סי' קי"ב וריש סי' קי"ט מ"ש בזה, ועיין עוד בתשובת שמן רוקח ובתשובת מנחת עני סי' ס"ח באריכות: ז. שלא לגרש. עיין ב"ש לקמן סק"ב שכתב וז"ל, ואם חרם רבינו גרשום דמיא לתקנת חז"ל י"ל [דבומן] הזה אפילו אם עבר וגירש אינה מגורשת, עכ"ל. והנה מדברי הרמ"א בהגהה זו שכתב עבר וגירשה בעל כרחא בומן הזה ונישאת, שוב אין האיש נקרא עברין, מבואר להדיא דלא כוותיה אלא דיכולה להנשא לאחר ע"י גט זה. וכן מבואר מדברי הב"ש עצמו לעיל סימן ע"ז סק"ו ובסימן ע"ט סק"ד דמדמה תקנת רגמ"ה למה דאסור לגרש בזיווג ראשון בלא דבר, וא"כ הרי בזיווג ראשון אם עבר וגירש מגורשת כדאייתא בש"ס [נישין צ' ע"א] הובא בב"ש לעיל סוף סק"ב, ה"י בומן הזה בעבר וגירש בעל כרחא. גם בספר בית מאיר [ד"ה לפיכך] כתב על הב"ש הנ"ל דמדברי הרמ"א מבואר דלא כוותיה. והביא שם עוד דברי שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - [ג' אה"ע ד] קיט - קלט / קאר, יוסף בן אפרים {עמוד 29} {726077}